O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV №

Қонун - ҳам қилич, ҳам қалқондир!

ИНСОН ВА ҚОНУН

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ—ОММАБОП ҲАФТАЛИК ГАЗЕТАСИ

1996 ЙИЛ 30 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН | 1999 ЙИЛ 16 МАРТ, СЕШАНБА | № 11 (111) | Сотувда эркин нархда

Наврўз - баҳорнинг гўзал келини...

Наврўз - бу баҳорнинг
гўзал келини,
Шу куни тўй эрур
ҳар хонадонда.
Яна олқишлаймиз
ўзбек элини,
Яшагинг келади
кўркам замонда!

Дастурхонда нонлар,
турфа таомлар...
Дўст келар уйингга -
уйинг тўлади.
Тонгга уланади
кўркам оқшомлар,
Чор-атрофга хандон-
куйинг тўлади.

Ясаниб келади
тўйга бори халқ,
Асло узилмасин
хушнуд қадамлар.
Анҳордай жўшганда
Ватан деган қалб:
- Наврўз қутлуғ бўлсин, -
дейман, - одамлар!

САЙЁР

Aks-sado

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ТАЛАБЛАРИГА МОС

Президент Ислом Каримовнинг Туркистон-пресс ахборот агентлиги мухбирининг саволларига жавобларида республикамизда дин борасидаги сиёсатнинг ҳуқуқий негизини Конституция, «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги Қонун ташкил этиши таъкидланган.

Бу ҳужжатларда акс этган тамойиллар БМТнинг асосий принципларига, бошқа халқаро-ҳуқуқий нормаларга тўла мос келишини ҳам таъкидлаш жоиздир. Жумладан, Ўзбекистон қўшилган қатор халқаро шартномалар - инсон ҳуқуқлари Умумжаҳон Декларацияси, инсон ҳуқуқлари бўйича Халқаро пактда эътиқод эркинлиги ва барча қонун олдида тенглиги тамойиллари эътироф этилган. Шунингдек, мамлакатимиз инсон ҳуқуқлари соҳасига тааллуқли бўлган «Дин ва эътиқод асосидаги келишмовчилик ва камситишларнинг барча шаклларини тугатиш ҳақидаги Деклорация»га ҳам қўшилиб доимий амал қилиб келмоқда.

Мазкур Декларацияда фуқаролар диний эътиқодларини эркин ифода эта олиш, дин билан боғлиқ маросимларни ўтказиш ва диний илмни эгаллаш ҳуқуқига эгалиги, энг муҳими, диний қарашларни мажбуран ҳеч кимга сингдирмаслик қатъий қилиб белгиланган.

Юртбошимиз И.Каримов истиқлолимизнинг биринчи кунларидан халқимиз маънавий ҳаётини юксалтиришга, исломнинг инсоний ғояларини қадрлаш, буюк алломаларимизнинг меросидан барчани баҳраманд этишдек савобли ишга, янги комил авлодни вояга етказишдек вазифаларни амалга оширишга жиддий эътибор бериб келмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, давлатимизнинг асосий қонуни - Конституция ҳамда қонунлар ва республикамиз томонидан имзоланган халқаро шартномалар дин борасидаги сиёсатни самарали амалга оширишда муҳим омил бўлмоқда.

Йўлбошчимизнинг Туркистон-пресс ахборот агентлиги мухбирининг саволларига жавобларини ўқир эканман, у кишининг **биз ўз эътиқодларимиздан ҳеч қачон воз кечмаймиз** деган гаплари нақадар ҳақ эканига, бу борада олиб борилаётган сиёсат умумэътироф этилган қоидаларга мослигига яна бир карра ишонч ҳосил қилдим.

Комил РАШИДОВ,
ҳуқуқшунос

Essiz yoshlik!

ҒАМХЎРЛИККА НОНКЎРЛИК

Президентимиз Ислом Каримов «Туркистон» газетаси мухбирининг саволларига жавоб берар эканлар, «Хезби таҳрири исломия» ташкилоти ҳақида тўхталиб: **«Унинг вакиллари бизнинг мамлакатимиз ҳудудида ҳам яширинча, пинҳона иш олиб боришга уринишмоқда. Улар асосан ҳали онги шаклланиб улгурмаган, тажрибасиз ёшларимизни ўз тузоғига илинтиришга, турли йўллар билан уларнинг миясини заҳарлаб, ўз халқи, ўз юртига қарши ғанимга айлантиришга жон-жаҳди билан ҳеч қандай маблағларини аямасдан ҳаракат қилмоқдалар. Табиийки, биз бундай ёвуз интилишларга асло йўл қўёлмаймиз ва қўймаймиз ҳам»**, деган эдилар.

Ҳукуматимиз кейинги йилларда, айниқса, ёшларга ғамхўрлик қилиб, юртимизда ва чет элларда уларнинг билим олиши, касб-ҳунар эгалари бўлишлари ва бошқа ижобий интилишларини ҳисобга олиб катта имкониятлар, шарт-шароитлар яратмоқда. Лекин шоли курмаксиз бўлмас экан...

1999 йил 2 февралида Фарғона вилоят судида судья Мухтор Каримов раислигида «Хезби тахрири исломия» ташкилотининг вакиллари Ином Яқубов, Музаффар Носиров, Каримжон Имомалиевларнинг жиноий ишлари кўриб чиқилди.

Улар Фарғона шаҳар, Қиргули тумани Тургенов кўчасидаги хонадонда макон қуришиб, 1997 йил сентябр ойида ўзбошимчалик билан «Хезби тахрири исломия» диний ташкилоти тузишиб, норасмий фаолият билан 1998 йил сентябр ойигача шуғулланганлар. Улар ўз сафларига Фарғона Давлат Университети ва Политехника институти талабаларидан баъзи ижтимоий онги шаклланмаган ёшларни жалб этадилар. Асосий мақсад зўравонлик, «жиҳот» йўллари бияан юртимизда халифалик шаклидаги исломий давлатни барпо этиш йўлида ташвиқот юритувчи варақа ҳамда адабиётларни тарқатиш бўлган. Бундай бузуқ ниятли кишилар жиноий фаолият учун нега ишни талабалардан бошладилар.

(Давоми 2-бетда)

ОЛМОҚНИНГ БЕРМОҒИ БОР

ёки қотилликка етаклаган қарз

Садриддин Айнийнинг қори Ишкамбасини биласизми? Яратганнинг лаънатига учраб, судхўрлиги бошини еган дўзахи банда. Қаранг, ўша зиқна қори Ишкамбанинг лаънатланган касбини одат қилган замонавий «қори Ишкамба»лар ҳам бор экан.

Ҳа, шундай. Ишкамба сифат кимсаларни наинки эл, балки қонун ҳам лаънатлайди. Аммо ҳаётда нималар бўлмайди, дейсиз. Олган қарзини узолмаслик важидан ўз «қори Ишкамбаси»ни ҳатто ўлимга буюрган пасткаш бандалар ҳам бор. Аҳли-улус ўтган йили Қорақалпоғистонда содир бўлган ана шундай бедодликни кўриб, ҳайратдан ёқа ушлади.

Хўш, судхўр ким-у, «мижоз» ким? Қарз нега қотилликка етаклади?

...1991 йилнинг 17 майи. Беруний туман судида ҳукм ўқилди. Муқаддам амалда бўлган Жиноят Кодексининг 1-қисми (катта миқдордаги ўғрилик ва талон-торожлик хатти-ҳаракати) билан айбланган тўрткўллик Пирмуҳаммад Холмуродов уч йилга кесилди.

...1998 йилнинг 3 марти. Яна бир бора ҳукм ўқилди. Қорақалпоғистон Республикаси Жоқарғи суди ҳакамы Д.Холмуродов чиқарган бу ҳукм ҳам П.Холмуродов устидан эди.

(Давоми 3-бетда)

Yangi qo'llanma

ПРЕЗИДЕНТ АСАРЛАРИНИ ЎРГАНАМИЗ

Маълумки, Президентимиз И.Каримовнинг «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари» номли асари кенг жамоатчилик томонидан яхши кутиб олинди ва ўрганилмоқда. Асар дунёнинг бир неча тилларига таржима қилиниб, Англия, Германия, Франция, Россия, Покистон, Бирлашган Араб Амирликлари, Исроил, Италия каби мамлакатларда нашр этилиб, хорижлик сиёсатчилар ва жамоатчилик томонидан жуда юқори баҳоланди. Мазкур асар ҳозирги кунда ҳам ўз долзарблигини йўқотмаганлигини «феврал воқеалари» яна бир бор таъкидлади. Чунки китоб муаллифи бутун дунё аҳлини огоҳликка чақиради, хавфсизлигимизга таҳдид солаётган омилларни очиб, барқарорлик шартлари ва тараққиётимиз кафолатларини кўрсатиб ўтади.

Яқинда кенг китобхонлар оммаси, шунингдек, олий ва ўрта махсус ўқув юртларининг ўқитувчилари ҳамда талабалари ушбу асарни чуқурроқ ўрганишлари, уни теранроқ англаб етишларига ёрдам бериш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Академияси ўқув бўлими бошлиғи, доцент Шариф Қобилов ўқув-кўргазмали қўлланма тайёрлади.

Ушбу ўқув-кўгазмали қўлланмада асарнинг энг муҳим жиҳатлари ва ғоялари, унинг асосини ва таърифини белгиловчи омиллар схематик равишда ифодалаб берилган. Бу услуб асар ғоясини қисқа вақт ичида ўзлаштириш имконини беради.

Ўқув-кўргазмали қўлланма «Шарқ» нашриёт-матбаа концернида чоп этилиб, кенг китобхонлар оммасига тақдим этилди.

Х.РАҲМОНОВ,
Н.ИСМОИЛОВ,
ИИВ Академияси ўқитувчилари

БУГУНГИ СОНДА:

2—3-бетлар: «БОЙВАЧЧА» ЎҒРИНИНГ «ТЕМИР ДАФТАРИ»

4-бет: СИРТМОҚ — СОЧ ЎРИМИ

Qonun va ijro

ШАРТНОМАВИЙЛИК ИНТИЗОМ ДЕМАКДИР

Маълумки, жамиятимизда турли хил мулк шаклларига асосланган корхона, ташкилот ва хўжалик субъектлари вужудга келди.

Республикада амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳотлар даврида бир қатор хўжалик юритувчи субъектлар раҳбарларининг масъулиятсизлиги, ташаббуссизлиги, боқимандалик кайфиятидан қутула олмаётганлигидан корхоналарнинг шартномавий мажбуриятларини бажара олмай, қонун талабини бузаётганлиги оқибатида иқтисодий ночорликка тушиб қолиш ҳоллари учрамоқда.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги бошқармалари шартномалар тузилишининг қонунийлигини таъминлаш, ижросини назорат қилиш ва шартнома мажбуриятларини бажаришда масъулиятсизликка йўл қўйган мансабдор шахсларга нисбатан қонуний чоралар кўриш юзасидан кенг кўламли фаолият кўрсатмоқда. Жумладан, Сурхондарё вилоят адлия бошқармаси тизимидаги барча ходимлар ушбу масала юзасидан мунтазам ёрдам ва фаолият кўрсатиш учун вилоят миқёсидаги хўжалик юритувчи субъектларга бириктирилган.

Хусусан, 1998 йил мобайнида ходимларимиз 207 та хўжалик ва корхоналарда шартнома интизомига оид аҳволни, қарийб 53 млрд. сўмлик 19 мингга яқин шартномаларни чуқур ўрганиб, ҳуқуқий-услубий ёрдам кўрсатдилар. Натижада катта миқдордаги суммаларга тузилган 285 та ташқи ва 1213 та ички шартномалар нотўғри тузилганлиги аниқланди. Шаҳар ва туман ҳокимликларига 22 та тақдимнома киритдик. Жумладан, Ангор тумани жамоа хўжаликларида 10 млн. сўмдан ортиқ миқдордаги 156 та шартнома, Қумқўрғон тумани жамоа хўжаликларида 14 млн. сўмдан ортиқ миқдорда 68 та шартнома, Бойсун туманидаги жамоа хўжаликларида 8 млн. сўмлик 257 та шартнома, Музробод тумани жамоа хўжаликларида 2,5 млн. сўмга яқин 148 та шартнома нотўғри тузилганлиги аниқланиб, ходимларимиз ёрдамида улар мос ҳолга келтирилди, аксарияси қайта туздирилди.

Алоҳида эътиборимиз шартнома интизомига риоя қилиш назоратига қаратилди. Ҳар бир тўлиқ ёки қисман ижро қилинмаган шартномалар юзасидан даъво аризалари қўзғатиб берилди. Шартнома мажбуриятларининг бажарилмаганлигига сабаб бўлган ҳолат ва айбдор масъул ва мансабдор шахслар аниқланди. Уларга нисбатан интизомий жазо чораларини қўллаш ҳақида тақдимномалар киритилди, 734 та шартномалар бўйича талабнома (претензиялар) киритишда амалий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатилди, етказилган зарар - 75143704 сўмни ундириш ҳақида 122 та даъво аризалари хўжалик судларига берилди. Уларнинг аксариси кўрилиб, қаноатлантирилди.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, даъво аризаларининг қўзғатилишига аксарият ҳолларда мансабдор шахсларнинг шартнома мажбуриятларига риоя қилмаганликлари, ўз зиммаларига олган мажбуриятларини бажармаганликлари сабаб бўлмоқда. Сариосиё туманидаги «Бўрдоқичилик» МЧЖ билан мазкур туманнинг «Токчиён» жамоа хўжалиги ўртасида 1997 йил 23 январда контрактация шартномаси тузилган. Шартнома шартига кўра «Токчиён» «Бўрдоқичилик» МЧЖга 13 тонна гўшт топшириши шарт бўлган, аммо «Токчиён» ЖХ шартнома шартини бажармаганлиги сабабли «Бўрдоқичилик» МЧЖга муҳим зарар етган. «Бўрдоқичилик» МЧЖга етказилган зарарни ундириб бериш мақсадида «Токчиён» ЖХга нисбатан 422,0 минг сўмлик зарарни ундириш учун даъво ариза қўзғатиб, вилоят хўжалик судига берилди. Ариза қаноатлантирилди. Шунингдек, Қизириқ туманидаги «Йўлдош» деҳқон хўжалиги билан «Гиламбоб» деҳқон-фермер хўжаликлари уюшмаси тузган контрактация шартномасида келишилган шартларга кўра «Йўлдош» 89,3 тонна пахта маҳсулоти етказиб берса-да, «Гиламбоб» маҳсулотнинг суммасини тўлашни пайсалга солган. Қўзғатган даъво аризага асосан хўжалик суди жавобгардан зарарни ундириб берди. Сариосиё туманидаги «Бўрдоқичилик» МЧЖ билан «Дашнобод», «Т.Хидиров», «Бобур» ЖХлари ҳамда «Имкон» ФХ ўртасида тузилган контрактация шартномалари шартларини бажармаганликлари учун 2107 минг сўм зарар даъвогар фойдасига ундириб берилди.

Сурхондарёда шартнома интизомини бузганликда айбдор бўлган мансабдор шахслардан 36 кишига нисбатан интизомий жавобгарлик масалалари қўйилди. Битта мансабдор шахс лавозимидан озод қилинди, иккита мансабдор шахс маъмурий жавобгарликка тортилди. Масалан, Сариосиё туман Г.Хидиров номли ширкатлар уюшмаси раиси О.Хидиров контрактация шартномалари мажбуриятларига риоя этмаганлиги сабабли ширкатлар уюшмаси бошқаруви раислиги лавозимидан озод этилди, Қизириқ туманидаги «Гиламбоб» деҳқон-фермер хўжаликлари уюшмаси раиси Э.Турсунов ва бош ҳисобчиси О.Қурбоновлар шартнома интизомини бузганликлари сабабли маъмурий жавобгарликка тортилди, Э.Турсуновдан 11000 сўм, О.Қурбоновдан 16500 сўм жарима ундирилди. Денов туман маҳсулот тайёрлаш ва сифати бўйича давлат инспекцияси бошлиғи Р.Маматраймовга Бойсун туман «Мадад» фермер хўжалиги бошлиғи М.Қодировга, Жарқўрғон туман маҳсулот тайёрлаш ва сифати бўйича давлат инспекцияси бошлиғи Сафарқуловга, Узун туман дон маҳсулотларини қабул қилиш «Табаррук» ҳиссадорлик жамиятларининг раҳбарларига нисбатан интизомий чора кўриш учун тегишли туман ҳокимликларига тақдимномалар киритилди.

Ташқи иқтисодий алоқалар бошқармаси, «Сантехгазмонтаж», «Электромонтаж» корхоналари, «Матлуботсавдо» компанияси, вилоят электр тармоқлари, «Сурхондарёагрокимётаъминот» акциядорлик бирлашмаси, «Сурхондарёсавдо» компанияси, «Сурхондарётранс» давлат акциядорлик ва бошқа уюшма ҳамда компанияларда 1997-98 йиллар мобайнида материал техника ресурслари билан таъминлаш, маҳсулот жўнатиш, маҳсулотларни айирбошлаш, олди-сотди, бартер ва бошқа йўналишлардан иборат шартномаларнинг тузилиши, амалда бажарилиши, қонун талабларига жавоб бериши, ўз муддатларида бажариб борилаётганлик ҳолатлари ҳамда ижро қилинмаган шартномалар борасидаги фаолиятлари ўрганиб чиқилганда, аксари ҳолларда амалдаги қонунлардан, ҳуқуқий меъёрий ҳужжатлардан фойдаланилмаганлиги маълум бўлди. Баъзи шартномаларда томонларнинг реквизитлари, муҳрлари ва ҳатто имзолари мавжуд эмаслигини учратиш мумкин. Кўплаб корхоналар шартномалари Фуқаролик Кодекси талабларига жавоб бермайди. Тузилган шартномаларда маҳсулотнинг ассортименти, миқдори, суммалари, сифати, идиши ва ўраши, томонларнинг мажбуриятлари, шартлари белгиланмаганлигига дуч келинди. Юқоридагилар натижасида корхона ва ташкилотларнинг дебиторлик ва кредиторлик қарзларининг муддати ўтиб кетишига олиб келган. Жумладан, Термиз тумани электр тармоғининг 128 та мижоз корхона ва ташкилотлари бўлса-да, 1997 йилда уларнинг 100 таси билан, 1998 йил 105 таси билан шартнома тузилган, холос. 1998 йил охирига келиб, тармоқнинг дебиторлик қарзи қарийб 57 млн. сўмни, муддати ўтганлари эса 37 млн. сўмни ташкил этган ёки Қизириқ туманидаги электр тармоғининг 88 та мижоз корхона ва ташкилотлари бўлса-да, 1997 йил 66 таси билан, 1998 йил 70 таси билангина шартномалар тузган. Айни пайтда тармоқнинг дебиторлик қарзлари қарийб 19 млн.ни, муддати ўтганлари 11 млн.дан ошиқ суммани ташкил этган. Термиз шаҳар электр тармоғининг 609 та мижоз корхона ва ташкилотлари мавжуд ҳолда 1997 йилда бор-йўғи 100 таси билан, 1998 йилда 110 таси билан шартнома тузган. Дебиторлик қарзлари эса жуда катта суммани ташкил этади. «Сурхондарёсавдо» компаниясида шартномалар амалдаги қонун талаблари асосида тузилмаганлиги, шартномаларда реквизитлар тўлиқ тўлдирилмаганлиги, томонлар мажбурияти кўрсатилмаган. «Роҳат-Савдо» ҳиссадорлик жамияти 1997 йилда тузган 23 та шартномадан 20 тасини бажармаган. Худди шундай ҳолатлар «Бахтар-Термиз» жамоа корхонасининг тузган шартномаларида ҳам аниқланди.

«Сурхонсавдо» компанияси ва унинг тизимидаги корхона ҳамда ҳиссадорлик жамиятларининг 75 та шартномасидан 19 таси қисман, қолган 38 таси умуман бажарилмаган.

Худди шундай аҳвол «Сурхондарёагрокимётаъминот» акциядорлик бирлашмаси, «Матлуботсавдо» акциядорлик компанияси, «Сурхондарётранс» давлат акциядорлик бирлашмаларида ҳам мавжудлиги аниқланди.

Таъкидлаш жоизки, Республикамиз Фуқаролик Кодекслари талабларига кўра хўжаликка етказилган зарар учун масъул бўлган шахсдан зарарни регресс даъво тартибида ундириб олиш лозим. Ҳозирги вақтда бошқармамиз томонидан хўжалик ёки ташкилотларга шартномаларни бажармаганликлари натижасида етказилган зарар учун айбдор шахсларга нисбатан ана шундай чоралар кўриш масалалари ҳам кўриб чиқилмоқда.

Мақсадимиз тузилаётган шартномаларнинг қонунийлигини таъминлаш, шартнома интизомига, мажбуриятларига риоя қилишда мансабдор шахсларнинг масъулиятини оширишдан иборатдир. Бу ишларни жорий йилда янада жонлантирмоқдамиз.

Ф.ҚЎЛДОШЕВ,
Сурхондарё вилояти адлия бошқармаси бўлими бошлиғи

Ҳуқуқий ёрдам — Реклама — Ҳуқуқий ёрдам

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги қошидаги Ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш Маркази

Ўзбекистон Республикасининг 29.08.1998 йилдаги «Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида»ги Қонуннинг 21, 35-моддаларига биноан хўжалик шартномаларини ҳуқуқий экспертизадан ўтказади.

Сизни қизиқтирган ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар билан таъминлайди.

Мулк шаклидан қатъий назар барча корхона, муассаса ва ташкилотларга ҳуқуқий хизмат кўрсатади.

Тергов органларида, судларда, солиқ органларида текширув ўтказиш чоғида хўжалик юритувчи субъектлар ва бошқа давлат органлари манфаатларини ҳимоя қилади.

«Хўжалик юритувчи субъектларни текширишни ташкил қилишни тартибга солиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1998 йил 19 ноябрдаги Фармонини бажаришда аудиторлик фаолиятини амалга оширади. Мулкчилик шаклидан қатъий назар идоралар, ташкилотлар, акционерлик жамиятлари, уюшмалар, бирлашмалар, концернлар молиявий хўжалик фаолиятини ҳисоб-китоб ва тафтиш қилиш, молиявий ишлар ва бухгалтерия ҳисобини олиб боришнинг тўғрилигини текшириш, молия ва тижорат фаолиятини яхшилаш юзасидан тавсиялар беради.

Ҳуқуқшунослик ва аудиторлик фаолиятларини амалга оширишга рухсатнома (лицензия) олиш учун қайта тайёрлайди ва ўқитади.

Фуқаролик, хўжалик ва жиноий ишлари бўйича адвокатлик ёрдамини кўрсатади.

Корхоналарни тузиш ва рўйхатдан ўтказишда ҳуқуқий ёрдам кўрсатади.

Қўшма корхоналар, чет эл ваколатхоналари, шўъба корхона ва филиалларининг таъсис ҳужжатларини тайёрлайди.

Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлигида рўйхатдан ўтказади, ҳисоб-китоб рақамларини очади.

Жамоат бирлашмалари ва акционерлик жамиятларини рўйхатдан ўтказишда барча зарур таъсис ҳужжатларини тайёрлайди.

Таъсис ҳужжатларига қўшимча, ўзгартиришлар киритишда ва қайта рўйхатдан ўтказишда ҳуқуқий ёрдам кўрсатади.

Корхоналар, ташкилотлар ва фуқароларни ҳуқуқий адабиётлар билан таъминлайди.

Келинг, мурожаат қилинг, хизматингизга ҳозирмиз!

Манзилимиз: Тошкент шаҳар, Навоий кўчаси-18, 1104-хона.
Тел: 144-36-57, 14-36-60, 41-46-53, ички тел: 3-15
Факс: (3712) 144-04-63
(Мўлжал - Панорама кинотеатрининг тўғрисида, Шаҳарсозлик ЛИТИ биносининг 1-қаватида).

Sarchashma

ОРЗУЛАР АМАЛГА ОШАЖАК

Мустақиллигимиз мустаҳкамланиб, истиқлолимиз мафкураси кенг илдиз отаётган шу долзарб паллада Президентимиз Ислом Каримов бошчилигида ҳукуматимиз юритаётган одил сиёсат нафақат мамлакатимиз ҳаётида, балки дунёнинг кўпгина мамлакатларида ҳам эътироф этилмоқда. У кишининг қатор асарлари, китоблари, монографиялари инглиз, немис, француз, араб ва кўпгина бошқа тилларга таржима қилинган, қизиқиш билан ўрганилмоқда.

Давлатни бошқариш, халқни тўғри йўлга бошлаш, унга ҳақиқий йўлбошчи бўлиб қолиш каби хислатлар ҳаммага ҳам насиб этавермайди: бундай хислатга эга бўлган фитрат инсонларни тарих силсиласи асрлар мобайнида юзага чиқаради. Бир сўз билан айтганда, истиқлол мафкураси билан йўғрилиб Ўзбекистон халқлари бошига юборилган йўлбошчимиз ана шу тарихий ҳақиқат силсиласида майдонга чиқди.

Таъкидлаш жоизки, Ислом Каримов кўтарган масалалар ва уларнинг моҳияти халқимиз келажаги, бахт-саодати, равнақини ўйлаб айтилганлигидан далолат беради. Уларда ҳаётий ислоҳотларни амалга ошириш, бунинг учун нималар қилиш, қандай йўл тутиш кераклиги илмий асосларда кўрсатилади.

Режали уй бузилмас деганларидек, мақсад ва вазифаларимиз кенг муҳрланган тараққиётнинг беш тамойили бўйича олиб борилаётган ишларимиз ўзининг нақадар тўғрилигини исботламоқда.

Яқинда Президентимизнинг нутқлари жамланган китоб куни кеча «Баркамол авлод орзуси» номида «Шарқ» нашриёт-матбаа концернида чоп этилди.

У Президентимизнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг IX сессиясида сўзлаган нутқлари ва «Тафаккур» журнали бош муҳаррири саволларига берган жавоблари негизида рўёбга чиққан.

Китобнинг руҳи шундан далолат берадики, порлоқ, буюк келажагимизни яратувчи, мамлакатимизни гуллатиб-яшнатувчи, жаҳонда энг демократик ҳуқуқий давлатни барпо этувчилар етук кадрлар бўлажак. Кадрлар онгини истиқлол мафкураси билан тўйинтириш, тинчликни барқарор сақлаш, ёшларни, бугунги кун талаблари даражасида тарбиялаш бунинг учун энг аввало, халқ таълимини, маорифни тубдан ислоҳ қилиш долзарб масала эканлиги илмий жиҳатдан лўнда кўрсатиб, ҳаётий таҳлил қилинади.

Ушбу китобда йўлбошчимиз бир қатор мураккаб саволларга содда ва ҳамма тушунадиган услубда «таълим-тарбия тизимини тубдан ислоҳ қилиш борасида» қандай амалий ишлар қилишимиз, қандай ижтимоий муаммоларни ҳал этишимиз лозимлиги тўғрисида ўз фикрларини билдириб ўтадилар. Айниқса, «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»ни амалга ошириш борасидаги публицистик мулоҳазалар Президентимизнинг халқ таълимини ислоҳ қилишда ўта зукко, билимдон ва узоқни кўра олувчи маорифчи-сиёсатдон эканлигидан далолат беради.

Китобда асосан «Келажакда Ўзбекистон юксак даражада тараққий этган иқтисоди билангина эмас, балки билимдон, маънавий жиҳатдан етук фарзандлари билан ҳам жаҳонни қойил қилиши лозим» деган фикр устуворлик қилади. Бу ишонч биргина кадрлар тақдирига суқланиб боқишдан ташқари жаҳонда донг таратган боболаримизнинг руҳий олами, фан ва бошқа соҳалардаги олам қадар яратувчилик ютуқлари моҳиятидан келиб чиққан ҳолда ёшларимизнинг имкониятларини оталарча кўра билишдан далолатдир. Чет элларга бориб, ўқиб келаётган миллий кадрларимизга, уларнинг иқтидори, ақл-заковатига нисбатан зўр умиддир.

Ёшларимизга ишонч, меҳр раҳбаримизнинг ҳар бир қилаётган амалий ишларида ҳам ўз ифодасини топмоқда. Ана шу ишонч ва меҳрнинг ёрқин кўриниши мазкур китобнинг ҳар бир бобида бўй кўрсатиб турибди.

Мазкур китобнинг «Мудҳиш тузумда биз ким эдик?» сарлавҳаси остидаги бобида қизил империянинг мудҳиш қиёфаси ҳақида сўз бориб, буни чуқур таҳлил этиш борасида 1994 йилда Республика Олий Кенгаши XVI сессиясида сўзланган нутқ таркибидаги қуйидаги мантиқан пухта саволларни риторик тарзда бериш орқали фикр ойдинлаштирилади:

«Ўйлаб кўринглар, азиз дўстлар, ўшанда биз ким эдик?

- Ўша йиллар умуман қандай давр эди?

- Тақдиримиз, эркимиз кимларнинг қўлида эди?

- Каъба деб қаерга сиғинар эдик? Ҳар тонг «ассалом...» деган мадҳия оҳанглари остида кимларга қуллуқ қилиб уйғонардик?

- Тилимиз, динимиз қай аҳволда эди? Имом Бухорий, ат-Термизий, Хожа Баҳоуддин Нақшбандларнинг муқаддас хокларига эътибор бормиди? Амир Темур, Бобур ва бошқа бобокалонларимизнинг буюк номлари қайси тупроқларга қоришиб ётган эди?

- Миллий ғуруримиз, инсонлик шаънимиз, урф-одатларимиз қандай тушунчаларга алмаштирилган эди?

- Хўш, ўзимиз-чи? Ўзимиз ўзлигимизни билармидик? Қандай мўътабар замин, улуғ аждодларимизнинг ўлмас мерослари билан озиқланган ер ўғлонлари эканимизни англармидик?

- Айтинглар, ўша кезлари Ўзбекистонни дунёда биров билармиди? Биров бизлар билан ҳисоблашармиди? Жаҳон миқёсида бирор киши бизни назарига илармиди?» сингари жавоби ўзи билан бўлган саволлар... Ана шундай пухта ва мухтасар таҳлилларни янада ишончли ва аниқ бўлиши учун муаллиф «Ҳадис»дан «Илмга нисбатан гўё чўпон каби посбон бўлинглар, лекин илмни фақат ривоят қилувчи бўлманглар» ҳамда Маҳмуд Беҳбудийдан «Мозий истиқболнинг тарозусидир, ҳар ким ўлчасун-да билсун» деган ўгитлар билан асослайди.

Китобнинг тўртинчи фаслидаги «Баркамол авлод ёхуд «портлаш эффекти» нима?» деган сарлавҳа остидаги таҳлил ва талқинлар, айниқса, дилга яқин фикрлардир. Бунда буюк мутафаккир Абу Носир Форобийнинг фозил фуқаро ҳақидаги қарашлари негизидаги орзулар бугунги ҳаётга боғланган ҳолда таҳлил этилган. Боболаримиз бир умр маърифий жамият қуришни орзу қилдилар. Аммо орзу орзулигича қола берди. Боболаримиз орзулари эндиликда янгича мазмун билан рўёбга чиқарилмоқда. Бу Президентимиз Ислом Каримов йўлбошчилиги ва раҳнамолигида ишлаб чиқилган Давлат дастурида босқичма-босқич, динамик равишда олиб борилмоқда.

Мухтасар қилиб айтганда, ушбу китобнинг чоп этилиши йўлбошчимизнинг сиёсий, маърифий, иқтисодий ва дипломатик салоҳиятининг юксаклигидан яна бир нишона бўлди. Агар унда ўртага ташланган ҳар бир фикр, таклиф ва мулоҳазалар, бетакрор кўрсатмалар амалга ошиб борса, ишончим комилки, келажаги буюк мамлакатимизга дунё халқлари ҳавас ва ифтихор билан боқадилар. Баркамол авлод орзуси сўзсиз амалга ошажак. Чунки ўсиб келаётган ёшларимиз, кадрларимиз ўз йўлбошчисининг кўрсатмаларига ҳамиша содиқ ҳолда иш тутади; Ватанга, халққа, Президентга нисбатан фидойиликни собитқадамлик билан давом эттирадилар. Мен бир тарихчи-журналист, педагог-олим сифатида бунга ишонаман.

Ҳайдарали УЗОҚОВ,
тарих фанлари доктори,
Ўзбекистон Республикаси
Халқ таълими аълочиси

ҒАМХЎРЛИККА НОНКЎРЛИК

(Боши 1-бетда)

Президентимиз айтганларидек, «ҳали онги шаклланиб улгурмаган, тажрибасиз ёшларимизни ўз йўлларига буриб олиш осон деб ўйлайдилар». Улар бунга қисман эришдилар ҳам. Юқорида номлари айтиб ўтилган олийгоҳларда таҳсил олаётган талабалар - Кабиров, К.Имомбердиев, Йигиталиев, Р.Абдуллаев ва Султоновлар тажрибасизликлари, ёшликларига бориб йигитлик шаънига иснод бўлгувчи хиёнат кўчасига қандай кириб қолганларини билмай қолдилар.

Ёшларнинг фикрини бузиб, уларнинг орзу-умидларига чанг солаётган, уларни она-Ватанга қарши қайраётганлар кимлар? Халқимиз ибораси билан айтганда, улар насл-насабининг тайини йўқ, ватанфуруш, ғамхўрликка нонкўрлик қилган кимсалар демоқ ўринлидир.

Биз ёшларга қуйидагиларни айтмоқчимиз. Ҳар хил сохта ва чаламулла, «билимдон»ларнинг қутқуларига учманг, билиб-билмаган ташвиқотларга ишонманг. Президентимиз айтганларидек, келажак сизларники, уни сизларга ишониб топширамиз, буни оқланг, ҳаётга ўзингизни тайёрланг. Ватанни севинг!

Ўз мухбиримиз

So'nggi pushaymon

«ҚУВУРТЕРАР ТАДБИРКОРЛАР»

«Инсон ва қонун» газетасининг 1999 йил 23 феврал сонида эълон қилинган «Газетхон нега ранжимоқда?» номли мақолани ўқигач, фикримда уйғониш пайдо бўлди. Ҳуқуқшунос сифатида бошимни қотириб келаётган муаммоларга жавоб топгандек бўлдим. Биз ҳуқуқий онг ҳақида яхши гапирамиз, ёзилаётган мақолалар ҳам чакки эмас. Бироқ халқ айниқса, ёшларимиз ана шундай фикр ва тафаккур чашмасидан баҳраманд бўлаётирми? Юқорида номи зикр этилган мақолада вилоятларнинг туманларида матбуот тарқатиш ва савдосининг ёмонлиги тўғрисида гапирилади. Балки мана шу сабаб бир кишининг жинояти ва унинг жазоси бошқасига ўрнак бўлмаётгандир. Агар судлар жараёнидан ўтган жиноят ишларини таҳлил қилсангиз кўп ҳолларда улар умумий ўхшашликларга эга. Масалан, халқ мулкини талон-тарож қилиш билан боғлиқ жиноятлардан бирини олиб кўрайлик.

Яқинда Жалолқудуқ туман суди биносида икки йигитнинг қилган ўғрилик иши кўрилди. Улар иккиси ҳам 1976 йилда туғилган. Уларнинг тубандаги қилғиликларга қўл уриши одамни ажаблантиради.

1997 йилнинг ноябр ойида Маҳмуджон Аҳмедов ва Зафарбек Низомовларга бир фикр тинчлик бермай қўйди, яъни пул топишнинг жўнгина усулини ўйлаб топишди. Ахир, бойиб кетиш учун Ўзбекистондан қулай жой борми! Пул сочиб қўйилган, териб олсанг бас. Узоққа бориб ўтирманг, она юртимиз адирларига чиқинг. Нима кўп, қувур кўп! Қувур ҳамиша пул. Бу фикр жуда жозибали эди. Боз устига бу «товар»га харидор қидириб ҳам қийналмайсан. Бор-йўғи 4-5 та мардикор, биттагина «КамАЗ» топсанг бас. Хуллас, йигитлар енг шимариб ишни бошлаб юборишди. Албатта, олдин бу хазинанинг қаердалигини кўриб қўйишган эди.

1997 йил ноябр ойининг охирларида 4 нафар мардикорни олиб, битта «КамАЗ»ни «заказ» қилиб, «хазина»га йўл олишди. «Хазина» - Жалолқудуқ тумани «Гулбаҳор» жамоа хўжалигининг адирликдаги даласи эди. У ерда хоҳлаганча сув чиқариш учун ўрнатилган қувурларни топишингиз ва бемалол ўғирлаб кетаверишингиз мумкин. Ҳеч кимнинг иши йўқ. Ўша куни ов баракали бўлди. Диаметри 20 см. бўлган, узунлиги 5 метрлик қувурлардан 12 донасини машинага ортишиб, Олтинкўл туманидаги «Кумакай» қишлоғига боришди. Харидор тайёр эмасми, дарҳол бир кунда - 42000 сўм чўнтакка кирди. Бу пул учун баъзи бир «анқов»лар бир йил ишлашади!

1998 йил январ ойида «ов» янада баракали бўлди. Худди шу жойнинг ўзидан қувуртерарлар ўлчамлари ўшанақа қувурлардан 38 донасини яна ҳеч нарсадан хабари йўқ мардикорлар ва «КамАЗ»чи ёрдамида ўғирлаб кетишди. Бу гал чўнтакка бир йўла 120600 сўм пул гуппа келиб тушди. Учинчи галги «ов» 27 дона бўлиб, уни ҳам «кумакай»ликлар 85500 сўмга сотиб олишди. Тўртинчи марта «хазина»ни ўзгартиришди. Энди шу адирдаги Й.Охунбобоев макка саралаш корхонаси мулки бўлган қувурлар мўлжалга олинди. 1998 йил январ, феврал ойларида «меҳнаткашлар» 61 дона қувурларни «тинчитишди».

Бешинчи марта Маҳмуд Зафарбекка хиёнат қилиб, «хазина»га ўзи 4 та мардикор ва М.Исаков бошқарган 55-52 АНД «КамАЗ» машинасини олиб келди. 14 та қувурни дастёрлар тайёрлаб қўйишди-ю, аммо машина панд берди, адирга кираверишда ботиб қолди. Маҳмуд хиёнатни давом эттириб, яна бир марта адирга ўз «командаси» билан шайланиб келди. Аммо бахтига қарши қоровул Т.Бўриев келиб қолса бўладими?! Маҳмуд хиёнат қилганига пушаймон бўлди. Тавба қилиб, кейинги гал ҳамтовоғи Зафарбек билан одатдагидай яна мардикору, машиналар билан келишди. Бу гал иш яна юришди. 20 дона қувур «Кумакай» қишлоғидаги жонажон харидорларга етказиб берилди. 50000 сўм чўнтакка кирди.

Қисқа давр мобайнида икки хўжаликка икки «тадбиркор» - М.Аҳмедов 136703,8 сўм, З.Низомов 135061 сўм зиён етказиб, «кумакайлик» қувурсеварлар чўнтакларидан Маҳмуд 428700 сўм, Зафарбек 470700 сўмни санаб олишди.

Халқ мулкини талон-тарож қилганликлари учун Жалолқудуқ туман судининг ҳукми билан ҳар иккала жиноятчининг мол-мулклари давлат ҳисобига мусодара этилиб, қаттиқ тартиб колониясида ўталиш шарти билан 9 йилдан озодликдан маҳрум этилдилар.

Бу ёшларнинг қилган ишидан ҳам нафратланасан, ҳам уларнинг зое кетаётган ёшлик онларига, йилларига ачинасан, киши. Ёшларимизнинг ҳуқуқий онгидаги бўшлиқ, қонунга нисбатан масъулиятсизлик кишини ҳайратга соладиган даражада пастга тушиб кетишида жамоатчиликнинг айби бор. Маҳаллаларда, ўқув юртлари, мактаблар, корхона ва жамоа ташкилотларида «Инсон ва қонун»га ўхшаш газеталарга, ҳеч бўлмаса, битта ташкилотга бир дона журнал, бир нусхагина газетага обуна бўлиш ва шундай газета-журналлар ўқувини ташкил этиш шунчалик қийинми? Йўқ, қийин эмас. Фақат лоқайдликнинг мавжудлиги ва ташкилотчиликнинг йўқлиги бунга сабаб бўлмоқда.

Илҳом СОТВОЛДИЕВ,
Жалолқудуқ туман суди судьяси

Tahririyatga xat

ПАЙСАЛГА СОЛИНАЁТГАН МУАММО

«Ҳурматли таҳририят!

Газетада менинг ташвишларим баён этилган «Енгилмас қалъага айланган чойхона» мақоласини эълон қилганингиз учун (1998 йил 8 сентябр) миннатдорчилик билдираман. Мақола кўпчиликда катта қизиқиш уйғотди. Бироқ шуни маълум қилмоқчиманки, менинг ташвишларим ҳануз ижобий томонга ўзгаргани йўқ. 1998 йил 9 октябр куни, яъни мақола эълон қилингач, Урганч шаҳар суди менинг ҳақ эканлигимни тасдиқлади ва чойхона биносидан уни ноқонуний эгаллаб олганларни чиқариб юборишга қарор қилди. Афсуски, бу гал ҳам қарор турли баҳоналар билан бажарилмай келинаётир. Ўтказилган текширувлар бу масалада менинг ҳақ эканлигимни тасдиқлади.

Хуллас, ҳуқуқни муҳофаза этувчи ташкилотлар ходимлари томонидан чойхона биносидан уни ноқонуний эгаллаб турганларни чиқариб юбориш учун 10 марта ҳаракат қилинди-ю, бироқ барча уринишлар натижасиз қолмоқда. «Риони» хусусий корхонаси эгасининг бирдан-бир талаби: вилоят Хўжалик судининг 1997 йил 13 июн қарори, Урганч шаҳар судининг 1997 йил 30 декабр ва 1998 йил 9 октябр қарорларининг бажарилишидир. Шундай қилинганда, адолат қарор топган бўларди...

«Риони» хусусий корхонаси эгаси В.Г.Двалидзе»

ТАҲРИРИЯТДАН: Ҳурматли В.Двалидзе! Бизга йўллаган хатингизда ўзингизнинг хусусий «Риони» корхонангиз билан боғлиқ барча маълумотларни батафсил баён қилибсиз. Биз бу ҳақда олдин ҳам мақола эълон қилганимиз учун мактубингизни қисқартириб, энг зарур ўринларини бераяпмиз. Мақсад эса бир чойхона биноси теварагида анчадан бери давом этаётган жанжалдан, гарчи аллақачон хабардор бўлишса-да, вилоятдаги маъмурий идоралар эътиборини яна бир бор тортиш. Вилоят Хўжалик суди ва Урганч шаҳар судининг икки марта чиқарган қарори бажарилмай қолаётгани бизни ҳам таажжубга солмоқда. Наҳотки, адолатли қарор чиқариб, кейин бу қарорларнинг бажарилишига лоқайд қараш одат тусига айланган бўлса? Ўйлаймизки, вилоятдаги ушбу муаммога масъул ташкилотлар масалани бир ёқли қилишга қурби етади ва бу ҳақда бизни ҳам хабардор қилади.

Вобкент тумани ИИБ паспорт столи бўлими фуқароларга намунали хизмат кўрсатиб келмоқда. Бу масъулиятли ишда бўлим бошлиғи, милиция майори Шуҳрат Қўлдошев (ўртада) бош-қош. Бўлимнинг катта нозири, милиция лейтенанти Пўлат Жўраев ва паспорт ёзувчи Гулчеҳра Қўчқорова ўз вазифаларини қунт билан адо этишмоқда.

Р. АСЛОНОВ олган сурат

Xat keldi

МОЛ ЎҒРИЛАРИНИ КИМ ЖИЛОВЛАЙДИ?

Севимли газетамиз «Инсон ва қонун»! Мустақил Ўзбекистонимиз ривожига халақит бераётган унсурлар тўғрисида фақатгина Сизнинг газетангиз аёвсиз ва ҳақ гапни ёзиб, аҳолига беғараз ёрдам бераяпсиз. Шу сабабли мен ҳам дардимни Сизга ёзаяпман.

1998 йил 27 ноябрга ўтар кечаси бисотимиздаги асосий мулк — иккита сигир ва иккита новвосни номаълум шахслар ўғирлаб кетишди. Мен ярим тунда моллардан хабар олгани чиқиб, ўғрликнинг гувоҳи бўлдим. Излашга тушдик. Қишлоғимиздан 2-3 км. узоқликдаги «Жойилмасой» деган жойдан юк машинаси қўзғалиб қўшни Қашқадарё томон жўнаб кетди. У ердан биз молларнинг ва машинанинг изини кўрдик. Машина «ЗИЛ-130» русумли деган хулосага келдим ва 35 км. йўл юриб, кечаси соат учларда аранг Нуробод ИИБга етиб келдим. Милиция капитани Турдиев Исматга хабар бердим. У эса гумонланган машинани тутишни ташкил этиш ўрнига «ҳозир ярим кеча, ҳамма уйқуда, эрталаб келасиз» қабилида жавоб қилди. Нима қилишимни билмай, соат тўрт яримларда яна ИИБга қайта мурожаат этиб, жиноятни дарҳол қайд қилиш шартлигини тушунтира олдим. Соат еттилардан сўнг... аввал уйимга келишиб, моллар ўғирланган жойни, изларни кўздан кечириб кетишди. Шу-шу, ҳеч натижа бўлмади.

18 декабрга ўтар кечаси ўғрилар қишлоғимизда яна пайдо бўлиб, бу гал Абдуллаев Рашит бобонинг молларига тажовуз қилишган. Бу гал ҳам одамлар «ЗИЛ-130» русумли машинани кўришган. Унинг давлат рақами 70-84 КФД эканлигини, орқа борти синиқ эканлиги тўғрисида хабар беришган. Аммо... яна бирор натижа чиқмади.

1998 йил 25 декабр куни Нуробод туман прокурори Р.Каримбердиев, ИИБ бошлиғи Толлибоевлар қишлоқ аҳли ўртасидаги йиғинда «бу рақамли машина давлат ҳисобидан чиқарилган» деган жавоб беришди, холос. Ҳисобдан чиқарилган машина рақам белгиси ДАН томонидан олиб қўйилиши шарт-ку!.. Ҳайронмиз.

Нуробод туманида бундай жиноятларни очишда сусткашлик ва эътиборсизлик оқибатида эл тинчлиги бузилиб, кечирасиз-у, қонун ҳимоячиларига бўлган ишончга путур етяпти. Бу сатрларни иложсизлик ва чорасизликдан битишга мажбур бўлдик.

Хушбоқ САТТОРОВ,
Самарқанд вилояти, Нуробод тумани Сепки қишлоғи

ТАҲРИРИЯТДАН:

Ҳурматли Хушбоқ ака!

Узоқ қишлоқларда мол ўғрилиги фактлари такрорланаётганлиги ва бу тур жиноятларни тезда очиш ўғриларни тутишда сусткашлик мавжудлиги ҳақида бизга ёзиб туришади. Шу сабабли бизнинг Сиз билан бирга «Нима гап, ҳуқуқ посбонлари?» дегимиз келади. Сиз ўз хатингизда милиция ходимларини... гумонлагандек бўлибсиз. Йўқ, ноҳақ гумон имонсизлик туғдиради, бундан қўрқинг! Лекин баъзи «секин шибшиб» айтишларича, ўғрилик жиноятлари сонини ошириб кўрсатмаслик учун бироз... лоқайдлик, сусткашлик қилинар экан. Билмадик, нақадар тўғри-нотўғри? Сизнинг «мол аччиғи»да ярим кечада йўл тортиб, милицияга боришингиз ва «эртага кундузи келинг» жавобини олиб тонггача изғиб юришингиз, тезкор алоқа орқали ишга киришилмаганлиги, агар рост бўлса, қолипга сиғмайдиган гап-ку! Кейинги гаплар ҳам... ахир «ЗИЛ-130» деган машина катта йўлда ҳар доим ҳам юравермайди. Бу нима, ночорликми ёки...

Хуллас, бундай аҳволга тегишли мутасаддилар кескин бурилиб боқишади, деган умиддамиз.

(Бўлган воқеа)

«БОЙВАЧЧА» ЎҒРИНИНГ

Наимжон кейинги пайтларда маишатни хуш кўрадиган, айтган-айтмаган жойларга бориб спиртли ичимликлар ичиб қайтадиган бўлди. Улфатчилик қилиш, айш суриш қандай яхши, ёшлик ҳам дўппини бир айлантиргунча ўтади-кетади, дейди ўзига-ўзи. Хаёлида ҳар кўчаларга кириб чиқади, режалар тузади. Меҳнатдан қочиб, бошқа чоралар ахтаришга тушди. Уйида шифтга қараб ётаркан, миясига яхши фикр келди шекилли, сапчиб туриб кийина бошлади.

Хотинининг йўл бўлсин, деганига ҳозир келаман ишорасини қилиб кўчага равона бўлди. Канал бўйида кетар экан, чўмилаётган болаларга қараб, болалигини эслаб, беихтиёр тўхтаб қолди.

Наимжон мактабда ўқиб юрган пайтлари шу болаларга ўхшаб, мол боқиб, каналда мазза қилиб чўмилар эди. Унинг зотдор ола-қора сигири бўлар, бошқа сигирларнинг ҳаммаси ундан қўрқар эди. Онаси ўғлини судраб қийнамаслиги учун арқонга қулоғини қўшиб боғлаб берарди. Аммо сигир қорни оч бўлса, қулоғи узилиб кетишига қарамай, пахта пайкали ёки маккапояга ўзини урар, то нафсини қондиргунча анча-мунча «каллак»лаб чиқар эди.

Наимжон хаёл денгизига ғарқ бўлиб турган пайтда ҳамқишлоғи Файзимат ака сарпойчан, елкасида арқон, қўлида ўроқ, қора ва қизил тусли новвосларини ҳайдаб ўтди. Наимжон молларни яхши билади, икки новвоснинг бир-бири билан сузишмай кетиши кам учрайди, деб ўйлади ўзича. Файзимат ака новвосларни нарироқдаги жойга боғлаб, ўзи ҳам тутлар тагидан ўт ўришга тутинди. Наимжон новвослардан кўз узмасди.

Файзимат ака ҳам қаққайиб турган Наимжонга бир-икки қараб қўйди-да, ўз иши билан банд бўлди. Наимжон уйга қайтиб келганда хотини ўчоқ бошида кир ювишга сув иситарди. Кичик ўғилчаси осма беланчакда ухлар, каттаси бўлса темир-терсакларини ўйнаб ўтирар эди.

Наимжон хотинига, фарзандларига ҳам эътибор бермасдан уйга кириб, бироздан сўнг ярми ичилган ароқ ва пиёла олиб чиқиб, сўрига ўтирди-да, хотинига «Егулик бирор нарса обкел, помидорми, пиёзми!», деб бақирди.

Эрининг бугун ҳам эрталабдан ичкилик бошлаганини кўрган хотин уни бу йўлдан қайтармаса, кейин кеч бўлишини, гўдакларининг келажагини ўйлади. Ул-бул егулик олиб келиб, қаршисига ўтирди. Унинг бу қилиғи Наимжонга ёқмади шекилли, ишингни қилавермайсами, дегандай ёвқараш қилди.

- Шу савилни сал озайтирганингизда, уй-рўзғоримизга бирор нарса қилармидик, кейинги пайтда ётган чўпни ҳам олмай қўйдингиз...

Хотини бошқа гапларни айтолмай, ўпкаси тўлиб ўрнидан турди. Наимжон иккинчи пиёлани симираётганида хотинидан эшитган бу сўзларни газак қилди-да, пиёлани зарб билан ерга уриб, «Энди насиҳат қилмаган сен бор эдинг», деганича кўчага чиқиб кетди.

Наимжон шу чиққанича, «Қайрағоч» қишлоғи гузарига борди, одам гавжум, ҳозир ҳар қанча ароқ бўлса ҳам симиришга важоҳати бор! Лекин кеча ҳам дўкондордан қарз бўлиб қолган, унинг ёнига боролмайди. Улфатлари эса ундан безор, ҳадеб текинга қуйиб бераверишадими? Бу ёқда нафс балоси тепиб турибди, бир иложини қил, дейди. Шу тариқа анча гарангсиб юрди, унга алам қилгани - улфатларидан ҳеч бири даврага чорламади, кеч кириб қош қорайди, уйига, фарзандлари олдига боргиси йўқ. Яна ўзининг ўй-хаёллари билан дала йўлига чиқиб қолганини сезмади ҳам.

...Ўша Файзимат ака билан кўришган жой. Сал нарида 50-60 минглик новвослар. Файзимат ака уйи яқин бўлганидан баъзан новвосларини кечки пайт ҳам бир суғориб, ўрнини алмаштирар, далада қолдирарди. Бугун ҳам шундай қилди.

Наимжон ўзига-ўзи пулинг бўлмаса ёмон, дунё кўзингга қоронғу, уйдаги хотинингдан тортиб, улфатларингга ҳам ёқмайсан. Буларга бир ўзимни кўрсатиб, ишларимни тартибга солиб олай... Айниқса, Соли дўкондорнинг кўпчилик ичида «Наимвой, темир дафтарни бир варақлаб қўяйлик» деган сўзлари ҳеч қулоғидан кетмайди. Нима бўлса бўлар, қарорим қатъий! Файзимат аканинг новвослари энди меники, уларни бозорга олиб боришга ёрдамчи кераги йўққа ўхшайди, ўта ювош. Бугун пайшанба, тонг отса, Зоҳидонда Жума бозори, яна бир-икки соатдан кейин канал бўйлаб йўлга чиқса 5-6 чақиримли йўл. 50-60 минг пул чўнтакка тушади, секин майда чайнаб юрса бўлади...

Наимжон шуларни ўйларкан, 1-2 соат кутишга ҳам сабри чидамай, йўлга чиқаверайин, тонг отишини бозорга яқин жойда кутаман деб, новвосларга яқин борди.

Атрофида ҳеч ким йўқ, новвослар кечки салқинда кавш қайтариб ётишибди. Наимжон синаш мақсади-да, аввал каттароқ қизил новвосга яқинлашди, жонивор ўйлагандан ҳам беозорга ўхшайди, ким келди, деб ҳам қараб қўймади.

Темир қозиқни суғириб, қозиғини арқондан ечиб олдида, улоқтириб юборди. Сўнг қора новвосни ҳам қўшиб еталай кетди.

Атроф жим-жит, пастдаги сўқмоқ йўлдан юргани маъқул, ким кўрса мол боқиб келяпти деб ўйлайди, Зоҳидон қишлоғи яқин. Наимжон йўлга чиққанда ҳамқишлоқлари кечки овқатни ейишиб, телевизор кўргани ёнбошлашган эди.

Файзимат ака куни билан ишлаб чарчаган, кечки овқатни зўрға еди-да, жойига бориб ётди. Қанча ухлаганини билмайди, хотинининг титроқ овозда «дадаси туринг, новвосларимиз йўқ», дегани уйқусини қочириб юборди. Хотини, болалари билан новвослар боғлаб қўйилган жойга етиб келишди. Ўзи темир қозиққа маҳкам бойлаган, бўшалиб кетишига ақл бовар қилмайди. Бугун пайшанба, тонг отса жума. Мол ўғриси кўпайди-да... Файзимат акага тонг отса «жума» тинчлик бермасди. Ҳозир ҳамма қишлоқнинг бозори бор. Ён қишлоқда «Киткон» жума бозори, битта йўл нарида «қирғиз» бозори. Новвосларни қайси бирига ҳайдадийкин-а? У чўнтагидан гугурт олиб чақди, изларни топмоқчи бўлди. Ҳеч из йўқ, кўзолди қоронғулашиб, ажриққа ўтириб қолди.

Тезда Қайрағоч қишлоғида гап тарқалди: «Файзимат аканинг иккита новвосини даладан олиб кетибдимиш...».

Ҳамқишлоқлар маслаҳатлашиб, «Киткон» ва «Қирғиз» жума бозорларини кузатиш керак, деган қарорга келишди.

Наимжон бўлса «Зоҳидон»га етиб бориб, бозор юришини кутиб турди. Олди-сотди айни кучайган пайти панароққа боғлаб қўйилган новвосларни қўрқа-писа бозор томон етаклади. Бозорда мол олувчи кўп, сотувчи ундан ҳам. Мол олиб, бир соат-ярим соат хотинига ушлатиб қўйиб, ўзи даллоллик қилувчилар ҳам оз эмас.

Бозорга кирмасидан харидор келди. Бир одам келиб қора новвосга эга чиқди.Наимжоннинг паттага бергани ҳам пули йўқ. Паттачига: «Амаки пулим йўқ эди, чиқаётганда бераман, сотиб олай», деди.

Наимжон қора новвосни Ҳакимжон исмли одамга 21 ярим мингга, иккинчи новвосни Валиқўзига 29 минг сўмга тортишмасдан осонгина пуллаб, чўнтакка урди. Ҳаммаси у ўйлагандан ҳам осон, силлиқ кўчди. Бир зумда бойвачча бўлди-қолди. Четроққа чиқиб чуқур нафас олди, атрофга олазарак қараб қўйди. Пулларни жойлаш керак, чўнтакда қаппайиб турибди. Белбоғига ёйиб қўйди-да, белига маҳкам боғлади, устидан костюмини кийди. Бугунга ярашасини чўнтакка солди. Ана энди бўлди. Бел бақувват!..

Бозор ичида кабобпаз тинмай одам чақирмоқда. Кечадан буён туз тотмагани эсига тушди. Кабобни ҳам пули бор ейди. «Ака, шашликдан қўйиб юборинг». «Ҳозир ука! Нечта? Иккитами?». Наимжоннинг ғаши келди. «Опкелаверинг, яхшироқ пишириб». Кабобпаз ажабланиб унга қараб қўйди. Наимжон бўлса: «Ака, шашлигингизни қуруқ еймизми? Бу ёғиниям бир илож қилинг, бугун мол сотдик. «Зохидон»га би-ир кепқолибмиз-да, энди...» Кабобпаз ҳам жонланиб, ёнидаги болага: «Менга қара, ҳов акамга ҳалигиндан чойнакка қуйиб бер, тез бўл!» деди.

Наимжон бугунги ишларни унутди, пул бўлса дунё ширин, ҳамма сенга кулиб боққандай бўлади. Пул деган савил ўзини одамдан олиб қочади. Айниқса, мендақанги одамдан. Наимжоннинг қорни тўқ, ширакайф, ҳамма ўтган-кетганга салом бериб, кўчада кетиб боряпти. Ҳар замонда белида тўппайиб турган тугунни ушлаб қўяди.

Энди уйга қайтиш керак. Қишлоқдаги об-ҳавони би-

Tafsilot

ОЛМОҚНИНГ БЕРМОҒИ БОР

ёки қотилликка етаклаган қарз

(Боши 1-бетда)

...Авлод-аждодларимиз, эсли-ҳушли одамлар пул, мол-дунёни қўлнинг кири санаганлар. Унга ҳирс қўйиб, изидан тушганлар одатда инсонийлик йўлларидан йироқлашадилар. Иймонли-эътиқодли, инсоф-диёнатли одамлар рўпарасига ҳар гал унинг икковидан бирини қўйиб, танланг дейишса, бойликдан юз ўгиришади, инсонийликка юзланишади. Узоқ 91-йили бундай танлаш имкони Пирмуҳаммадга ҳам берилди. Ўшанда у одамийликнинг бетига лой чаплаб, ҳаром-хариш мол-дунёнинг усти ялтироқ, ичи қалтироқ «жилваси»га учди. Оқибат «ўтириб» чиқди. Дастлабки судда у тавба қилганди. Бироқ у сохта бўлиб чиқди. Тағин бойлик ортидан йўрғалади. Кошкийди, уни ҳалол йўллардан ахтарса. Йўқ. Яна қаланғи-қасанғи йўлларга кирди. «Тижоратчилик»ни касб қилди. Бозорма-бозор кезиб «чайқовчилик» - бел оғритмай, пул топиш билан шуғулланди. Ўзи очган «Давлатёр» хусусий фирмаси унинг бу борадаги серқирра фаолиятида бир ниқоб бўлди. «Тадбиркор» йигит кўзлаганига ўзининг ҳалол меҳнати ва пули эвазига эмас, балки ўзгаларнинг мол-мулки эвазига етишишни астойдил ният қилди. Ўзига ўхшаган яна бир тадбиркорнинг пулига тузоқ қўйди. 1997 йил ёзининг уч ойи мобайнида уч бор, ҳар галига 200 минг сўмдан жами 600 минг сўм миқдорида «қарз» кўтарди. Октябрга келиб, қарзни узиш муҳлати етди. У қарзини «узди». Пулини пул билан эмас, балки қўлидаги болтанинг беаёв зарбалари билан узди.

Инсон онадан жиноятчи бўлиб туғилмайди. Ҳатто яхши хонадонда ёмон, ёмон оилада эса яхши фарзандлар ҳам камол топганига ҳаётнинг ўзи шоҳид. Донолар дейдиларки, инсон ўзлигини илк бор англаган чоғда унинг мурғак қалбига хушфеъллик ва бадфеъллик унсурлари кириб келади. Инсонга эса улардан бирини танлаш имкони берилади. Шунда «хомсут» эмганлар бадфеълликни, онанинг ҳалол сутини эмганлар эса хушфеълликни хуш кўришар ва ўшани танлашар экан.

Пирмуҳаммад ҳаётда ўзи судда таъкидлаганидай, қўй оғзидан чўп олмаган бир беозор одам бўлиб қололганида эди, 91-йилги жиноят хатти-ҳаракати 1997 йилга келиб яна такрорланмаган, қайта газак олмаган бўлур эди. Бундан унинг қарийб 40 йил давом этган умрини эзгуликлар эмас, бадфеълликлар кўпроқ «безаган».

Ҳикоямизнинг яна бир қаҳрамони, марҳум Давронбек Матёқубовга келсак, унда юқоридаги инсоний сифатларнинг иккови ҳам мавжуд эди ва уларни тарозига солса баравар тош босарди, дейиш ўринли бўлади. У ўзининг қисқа ҳаёти мобайнида ўзгаларга очиқ-дан-очиқ қўл кўтарганича, инсонийликнинг эзгу сифатларига шак келтирганича йўқ. Тижоратчиликнинг гоҳи пастқам, гоҳи равон йўлларига кириб, пул-у, мол-дунёсини кўпайтириш пайида бўлди, холос.

Таъкидланганидек, судхўрлик - пасткашлик. Пасткашлик эса одамни кунда эмас, кунида жарга қулатади. Бу чиркин касбнинг баридан тутган Давронбек ҳам пайти келиб, товон тўлади. Судхўрлиги бошини еди. Берган қарзини 30 фоиз устамаси билан қайтиб олишни кўзлаганди. Йўқ. Пул қайтмади. Болтанинг қонли зарбалари қайтди. Пирмуҳаммад қотиллигини терговда тан олса-да, судда бутунлай инкор этди. Аммо Давронбекнинг умрига зомин бўлган болта ва жасад учун чуқурча кавлаган белкурак, қон сачрагач кўмиб ташланган кийим-кечаклар гумонланувчининг ўзи айтган жойдан топилганини ҳечам инкор этолмади.

...Пулни бермаслик важи қотилликка етаклади.

- Пул тайёр, лекин ўзимдамас, бировда. Истасанг ҳозироқ бирга бориб оласан, - Пирмуҳаммаднинг оғзидан бол томиб айтган бу сўзлари замирида обдон пишитилган қотиллик режа фитнаси ётганини соддадил Давронбек қайдан билсин? Пировардида қотилликни очишга хизмат қилган воқеалардан бири Давронбекни етаклаб кетаётган ажал йўлида рўй берди.

- Пирмуҳаммад акамдан пулимни олгани кетаяпман, салгина кутинглар, бир соатда қайтаман, кейин биргалашиб кетамиз, - деди у Хазорасп бозорига биргаликда бориш учун йўл ёқасида ўзини пойлаётган дўстлари Холбой ва Шуҳратга. Синчков йигитлармасми, улар бу пайтда енгил машина рулини бошқараётган Пирмуҳаммаднинг эгнидаги кўйлаги, шими ва жун камзули рангини аниқ эслаб қолишганди.

Ваъда берганидек, Давронбек дўстлари ёнига қайтмади. Пирмуҳаммад қайтди. Лекин энди у бошқа кийимда эди. Йўлда Давронбекни пойлаб, ҳа деганда келавермаганидан жиғибийрон бўлаётган дўстларига:

- Давронбек йўлда тушиб қолди, - дея олди холос ва сир очилишидан ҳадиксиради чоғи машинасини шу заҳотиёқ шитоб билан олға елдириб кетди. Дўстини кутиб, йўл пойлаётган йигитларни энди Пирмуҳаммаднинг сўзларидан ҳам кўра эгнидаги кийимлари кўпроқ ҳайратга солганди. Улар шум ниятини амалга оширгач, қон сачраган кийимларини алмаштириб олган Пирмуҳаммаднинг орқасидан анграйганча қараб қолишди.

...

- Санам, сен китобни кўп ўқийсан-а? - сўраб қолди рафиқасидан Пирмуҳаммад орадан уч-тўрт кунлар ўтгач. Шу тобда унинг ичига чироқ ёқса ёримас, ўз этини ўзи ер, қачон обкетишларини пойлаб, тунларни бедор ўтказарди. Тун ярмидан оққанда берилган савол Санамжонни ўйлантириб қўйди. Дили алланечук нохушликни туйди. Бироқ эрининг иримчилигини эслаб, тилини тийди.

- Ундай бўлса айт, бировларни ўлдириб, умр бўйи қўлга тушмай ўтганлар ҳақида ёзилган китоблар ҳам борми?

Эрининг бу саволидан сўнг Санамжоннинг вужудини титроқ босди.

...Қотиллик кузнинг куппа-кундузида рўй берди. Давронбекнинг жасади уч ҳафта мобайнида соҳилда хор-зор ётди. Бу вақт ичида уни зир югуриб ахтаришди. Пирмуҳаммадни ҳам неча бор тергашди. Бироқ қотил «қотилман», дермиди. Шу боис уни қўлга олишга кўпам шошилишмади. Ипни узун ташлашди. Жасад топилгандан сўнг ҳам ишлар жўнига кўчмади. Пирмуҳаммадни «тилга киритиш» осон бўлмади. У рад этилмас далил ва ашёлар, юзлаштирув ва учрашувлар таъсиридагина «таслим» бўлди. Лекин бу ҳам номига бўлиб чиқди. Судда барини инкор этди. Прокуратура яна бел боғлаб ишга киришди. Жиноятни ипидан игнасигача ўрганишга жазм қилган туман прокурори ўринбосари, иккинчи даражали юрист Йўлдош Рўзимовнинг ороми йўқолди. Тунлари ухламай режа тузди, кундузлари эса изларни излади. Турли тахмину шубҳа-гумонлар кўчасини кезди, йиригидан кўра икир-чикирларига кўпроқ синч солди. Пировардида бари равшан тортди. Давронбекнинг қотили - Пирмуҳаммад. Ҳатто буни билиб-билмай унинг рафиқаси Санамжон ҳам оғзидан «гуллаб» қўйди. Эрига китоб ўқиб бериш воқеаси «ипнинг учи»ни ушлашга имкон берди. Тергов-суриштирув жараёнида Холмуродовнинг «Давлатёр» хусусий фирмаси ҳам тафтиш этилди. Аён бўлдики, Тўрткўлдан чиққан «тадбиркор» бу ерда ҳам талай қонунбузарликларнинг бошида турган. Даромадини ошириб, солиғини яшириб юрган.

Ҳалол одамлар умрида бир бора адашишади. Ҳар қандай имкону тазйиқлар ҳам уларни йўлдан оздиролмайди. Пирмуҳаммад Холмуродовни 1991 йилги машъум сабоқ йўлга сололмади. Аксинча, яна йўлдан озди. Йўқса ўғрилик ва талончилик учун бир бор жазоланиб, заҳар-заққум ютган одам орадан 6 йил ўтиб, қотиллик ва қаллобликка қўл урмаган бўлarди. Шундай экан, жиноятнинг такрорланишини тасодиф деёлмаймиз.

Суд Амударё соҳилларида содир этилган даҳшатли қотиллик ишига ҳам хотима ясади. Тўрткўл шаҳри Қозоғистон кўчасида яшаган ва атиги 22 йил умр кўрган Давронбек Матёқубовнинг қотили, мазкур номдаги туманнинг «Уллибоғ» жамоа хўжалигида туғилиб, шу ерда истиқомат қилган Пирмуҳаммад Холмуродов қонун олдида жавоб берди. Суд уни олий жазога маҳкум этди. Қотилнинг ҳуфя йўл ва усуллар билан топган барча мол-мулки мусодара этилди. Марҳум Д.Матёқубовдан олинган қарз ҳам ана шу мол-мулк ҳисобидан унинг оиласига қайтадиган бўлди.

Бир нокаснинг бадфеъллиги айбсиз банданинггина эмас, унинг ўзини ҳам гўрга тиқди.

Абдулла СОБИРОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

Sud hukmidan so'ng

«ГАЖАК-ДОР»НИНГ ПАНДИ

Йигирма етти яшар Рустам илгари нопок қилмишига яраша жазосини тортиб қайтган бўлиб, нафс балоси уни яна ўз домига тортди. У Пахтакор туман халқ банки шахобчасида назоратчи-хазиначи бўлиб ишларди. Дастлаб ҳалол, виждонан меҳнат қилди, дурустгина обрў-эътибор топди. Кейин айниди. Жарақ-жарақ пул нафс ўпқонини очиб юборди. Мансаб ваколатидан фойдаланиб, хизмат сохтакорлигига йўл қўйди. Унга ишониб топширилган ва давлатимизнинг доимий диққат-эътиборида бўлган кам таъминланган оилалар учун ажратилган 43.851 сўмлик пул маблағини, фуқароларнинг имзоларини қалбакилаштириш йўли билан олиб, ўзлаштириб юборди.

Хўш, бундай нохуш воқеа қандай рўй берди? Рустамнинг хизмат вазифасига аҳолининг пулларини омонатларга қўйиш, уларга тегишли ҳужжатларни расмийлаштириш, эгасига бериш, нафақа ва кам таъминланган оилаларга моддий ёрдам пулларини тарқатиш кабилар кирарди. Пулини олиш учун келган мижоз Ф-54 ордерига пулни олаётган кун санаси, қайси ой учун олаётгани ва қанча миқдорда эканлигини сўз ва рақамларда ёзади ва имзо қўяди. Ордернинг орқа бетига мижознинг паспорт маълумотлари ёзилиб, шундан сўнг ведомостга имзо чекади. Ўз-ўзидан равшанки, бундай масъулиятли иш жараёни вақти-вақти билан тафтиш этиб борилади. Навбатдаги тафтишда Р.Қодировнинг «бемалол» ўзлаштириш содир этганлиги сезилиб қолди. Моддий жавобгар шахс ҳужжатларга истаганча қалбаки имзо қўйиб, пулни қуртдек санаб олаверган бўлиб чиқди.

«Гажакдор»лик унинг кўзини «мош»дай очди, панд берди. Жиззах вилоят суди Рустам Қодировнинг қилмишига яраша жазо тайинлади.

Неъмат Бобожонов,
Жиззах вилоят судининг судьяси,
Абдуманноп АЗИМОВ,
журналист

Qilmish-qidirmish

ОСОН ЙЎЛНИ ИЗЛАМА

Саккиз нафар фарзанди бўла туриб, ҳеч қаерда ишламай кун кўрадиган кишилар борлигини эшитган киши ёқа ушламай иложи йўқ. Давр шиддат билан тараққиёт сари илгарилаб кетаётган замонда «олма пиш, оғзимга туш» деб ўтиришни ақлга сиғдириб бўлмайди. Сидиқ Ядгоров ана шундай ҳисоб-китобларни ўйламай, 8-9 йилдан буён жамиятга фойда келтирмайдиган ишлар билан шуғулланиб юрди. Меҳнатга бўйин ёр бермайдиган аксарият кишиларда бўлганидек, Сидиқда ҳам енгил-елпи пул топишга мойиллик кучли эди. У гиёҳвандлик моддалар билан савдо қилишдек жирканч ишга қўл урди.

С.Ядгоров далада ёввойи ҳолда ўсиб ётган нашани териб келтириб, қайта тайёрлаш мақсадида уйида сақлади. Мижозларига доимий равишда ўтказиб турди. Қўни-қўшнилар, маҳаллада яшовчи оқсоқоллар, фуқаролар йиғини маъмурияти бундай хатти-ҳаракатларини билмас эди, десак хато қилган бўлар эдик. Ҳамма била туриб, Сидиқнинг «фаолияти»га тўсқинлик қилмади. Ҳамма ўзини билмасликка олди. Мана шундай омиллар С.Ядгоровни ноқонуний ишларини давом эттиришига йўл очиб берди. «Кўза кунда эмас, кунида синади» деганларидек, бир куни унинг жиноятига нуқта қўйилди...

С.Ядгоров 400 гр. нашани 15 минг сўмга пуллаш учун савдо қилаётганида ички ишлар бўлимининг жиноятчиликка қарши кураш бўлинмаси ходимлари томонидан жиноят устида қўлга олинди. Ота сифатида Сидиқ фарзандларига тўғри йўл кўрсатиш ўрнига ўзининг қабиҳ ишига Нодира исмли қизини ҳам шерик қилишга уринди. Гиёҳванд моддаси солиб қўйилган сумкасини қизига бериб қўйди. Ҳали вояга етмаган Нодира сумкада нима борлигини билмаган бўлиши ҳам мумкин. Отасининг буйруғини бажариб, беихтиёр жиноятга қўл уришига бир баҳя қолди.

Ўз ишининг усталари бўлмиш ички ишлар бўлими ходимлари томонидан С.Ядгоров ҳибсга олингач, қўшнилар гувоҳлигида унинг уйида тинтув ўтказилганида, сотиш учун тайёрлаб қўйилган 200 гр. миқдорида оғу топилди.

Яқинда Дўстлик туман судида Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 272-моддаси 2-қисми билан айбланган С.Ядгоровнинг иши кўриб чиқилди ва у узоқ муддатли қамоқ жазосига ҳукм этилди.

Меҳнат қилиб, ҳузур-ҳаловатга эришишдан кўра жиноий йўл билан яшашни афзал кўрган С.Ядгоровнинг хом хаёллари пучга чиқди. Бундай йўлни танлаган ҳар қандай кишининг бошига ана шундай «савдо» тушиши аниқ.

Баҳодир ТЎХТАМИШЕВ,
Дўстлик тумани прокурори ёрдамчиси

Суратда: Б.Тўхтамишев (ўртада) бўлажак ҳуқуқшунослар Эркин Қодиров ва Икром Тожиевлар билан.
Нурмамат АЛМУРОДОВ олган сурат

O'smir va jamiyat

ҚАТТИҚҚЎЛ БЎЛСА ОТА...

Халқимиз биронта ҳикматни беҳудага айтмаган. Ҳар бир ҳикматли сўз йиллаб тўпланган тажрибанинг маҳсули десак, хато бўлмас. Хусусан, «боланинг кўнгли далада» деганлари ҳам рост экан. Гоҳида ота-она боласининг бўйи чўзилиб, кийган кийимлари ўзига жуда ярашиқли бўлиб бораётганлигидан, кўча-кўйга аралашиб юрганидан қувонишади. Аммо...

Истаймизми-йўқми, биз ҳар биримиз фарзандимиз тарбиясида масъулмиз. Уларнинг эртанги куни, келажаги кўпроқ бизнинг ана шу масъулиятни қай даражада ҳис этишимизга боғлиқ. Йиллар кўп нарсаларни ўзгартиришга қодир. Агар бу ўзгаришлар яхшиликка бўлса, ўтмиш удумларини бойитса, уларнинг янада мукаммал бўлишига ҳисса бўлиб қўшилса, бунинг ёмон жойи йўқ. Бироқ кейинги пайтларда ёшларнинг бекорчиликдан «музика тинглаб ўтиришлари», «дўстлари билан кайф-сафо қилишлари» баъзида нохуш воқеаларнинг содир бўлишига ҳам сабаб бўлмоқда.

Беҳзод Нозимов Самарқанддаги тиббиёт билим юртининг II босқич толиби. У дўстлари билан ўтказилган дўстона ўтиришлар оқибатида анча қарздор бўлиб қолади. Натижада ана шу қарздан қутулиш илинжида ўғриликка қўл уради.

Ғулом Қўчқоров эса Иштихон шаҳридаги 33-ўрта мактаб ўқувчиси. У шу йилнинг 13 апрел куни Рустам Очилов билан жиноий тил бириктириб, Шодиёр Ашуровнинг уйига ўғриликка кирган. Улар 4300 сўмлик уй-рўзғор буюмларини ҳамда автомашинанинг эҳтиёт қисмларини ўғирлаганликларини суд мажлисида тан олдилар.

1980 йилда туғилган Бектош Одилов ўз шериги Олим Одилов билан биргаликда 1998 йил 9 март куни Норбобо Қирқжигитовга тегишли бўлган 40 минг сўмлик сигирни ўғирлаган.

Ҳа, ўйламай ташланган бир қалтис қадам киши ҳаётини бутунлай издан чиқариб юбориши ҳеч гап эмас. Зотан, бугун мамлакатимизда ёшлар тарбиясига эътиборнинг кучайтирилаётганлиги, уларга эртанги кунимизнинг чинакам соҳиблари деб қаралаётганлигини унутмаслигимиз лозим.

Сайфулла АБДУЛЛАЕВ,
Иштихон туман суди судьяси,
Ўткир САИДОВ,
журналист

«ТЕМИР ДАФТАРИ»

...лиш зарур. Хотини ҳам хавотир олиб юргандир. Хотин кишига ишониб бўлмайди, қўни-қўшни бирортасига эрим кечадан буён йўқ деса борми... Худо кўрсатмасин...

Шу хаёллар билан катта кўчага чиқиб қолди. Йўл четида турли киракаш машиналар турнақатор бўлиб турарди. Наимжон қишлоққа енгил машинада келадиган бўлди. Машина ҳам машинадек бўлиши керак, ҳамқишлоқлари бир кўриб қўйишсин, айниқса, Соли дўкондор! Оқ рангли «Волга» олдига келиб: «Қайрағоч» қишлоғига оборасанми?», деб сўради. «Пул бўлса, Қайрағоч тугул ундан нарига ҳам оборамиз, акоси!»

«Пулдан ташвиш тортманг, бўлмаса олдингизга келамизми, мана қанча керак?» Гандираклаб тураркан, чўнтагидан бир даста пул чиқарди-да, орқа ўриндиққа ўтирди.

Киракаш ҳам юпун кийинган бойваччани энди кўриши, одамларга ҳам ишониб бўлмайди-я, дегандек рулга ўтирди.

- Ака, мени туман маркази билан айлантириб опкетинг, - деди Наимжон. - Сал кайфимни тарқатиб олай.

Қараса, машина бир пасда «Қайрағоч»га етиб борадиган, энгашиб: «Ака, сал секинроқ, мени яхши-ёмонга кўрсатиб, сайр қилдириб, оборинг, илтимос». Шофёрлар яхши билади, маст одамга яхши гапириш керак. «Хўп бўлади, ука» деди-да, йўл ёқасидаги музқаймоқ дўкони олдида тўхтади. Сакраб тушиб, орқа ўриндиқ эшигини очди, Наимжон бир қоп семирди-ёв. Пул нималар қилмайди, қудратингга қойил, тан бермасдан иложинг йўқ. Қани энди бир умр «Волга»дан тушмасанг...

Наимжон музқаймоқ тановул қилаётган бир-биридан чиройли қиз-жувонларни кўриб, ўйлай кетди: «Пул бўлса ҳамма нарса бор. Ҳаёт нақадар ширин, фақат «пул» билан. Бу соя-салқин жойларда фақат пули борлар ўтиради».

«Волга» туман маркази бўйлаб шитоб билан «Қайрағоч» қишлоғи томон интилди. Асфальт йўқ. Йўлнинг икки томони кенг пахтазор, пахтазор майдонлари ичида якка-дукка Риштоннинг машҳур қантак ўриклари сақланиб қолган. Тўғрироғи, сақлаб қолишган - риштонликларни каттадан-кичигининг ўрикка бўлган меҳри бошқа жойларга қараганда ортиқроқдир.

Машина яна йўлга тушди. Бир оз юргач, ёш-яланг болалар челакларда бодринг, помидор, ўрик сотиб ўтиришган бозорчага етишди.

Наимжон машинани тўхтатишни буюрди: «Ака, бир минут, озгина помидор билан бодринг керак эди...». «Волга» болалардан анча нарига йўл чеккасини чангитиб тўхтади. Бир тўп болалар челакларини кўтариб, машина томон чопишди. Наимжон помидор, бодринг олди-да, челакларни бўшатиб берди.

Наимжон ўзича: шу арзимаган помидор билан бодрингни ҳам экиб олмабмиз-да, хотиним бечора юз марта айтгандир, озгина помидор кўчат олиб келинг деб, ерлар бўм-бўш ётибди, қўшнилар томорқамизга ачиниб, ўртада бирор нарса экайлик, дейишган эди, шуни ҳам қилмадим...

Кўп ўтмай, «Қайрағоч» қишлоғи гузарига етиб келишди. Ҳайдовчи энди қаёққа борай, дегандай Наимжонга қаради. Кечаги алам юрагининг тубида турибди. Наимжон тўғридаги дўкон олдига буринг, деди.

Бу ўша темир дафтардан гап очган Соли дўкондорнинг дўкони. Соли дўкондор ҳам «Волга»нинг важоҳатидан қўрқиб кетди. Куни кеча солиқ инспекцияси босган эди, буниси ким бўлдийкин, деб турувди, орқа ўриндиқдан Наимжон кўринди.

- Ҳа, сенмисан Наимвой, ўтакамни ёриб юбординг-ку. Сал секинроқ-да, ука!

Наим Соли дўкондорга совуқ қараб: «Темир дафтарингизни очинг, бир ҳисоб-китоб қилиб қўяйлик, жуда хит қилиб юбордингиз», деди.

- Хўп-хўп ука, энди хафа бўлмайсан-да, битта сен эмассан, одамлар ёмон бўлиб кетган, одамларга бераверсангу олмасанг яхши. Шунақа, ука! Савдонинг иши қийин.

Соли дўкондор кирим-чиқим дафтарини варақларкан, Вали, Қосим, Шаҳоб, Юрсин, Турсин деб, Наимжон деган варағини топди.

- Хўш, 2 та ароқ, учта балиқ консерваси, 20 дона қурут, 6 шиша пиво, ҳа, айтгандай, икки дона сақич ҳам бор экан, жами 1,5 минг берсанг бўлди, ука! Қолган майда-чуйдаларга мен рози, суришиб кетармиз.

Наимжон чўнтагидан бир даста 100 сўмлик олиб, уч минг сўм санаб берди-да:

- Энди сиз мендан қарз бўлиб туринг, керак пайтда бир кунга яраб қолар, - деди.

Соли дўкондор буни кутмаган эди, «хўп, ука, сен нима десанг шу, ортиқча пулингни бирор жойга қистириб қўяман. Қачон керак бўлса...»

Қолган гапи оғзида қолди. Наимжон энди машинага ўтирмоқчи бўлувдики, катта тол тагида улфатларига кўзи тушди. Улар бепарво карта ўйнашарди. Наимжон булар мени кўрмади шекилли, бу сўтакларга ўзимни кўрсатиб қўйишим керак, ҳеч бўлмаса ҳаётимда бир марта... Наимжон қайтиб бориб, Соли дўкондорга:

- 4 ароқ, 5-6 та пивони каробкага солиб, анави ўтирганларга олиб боринг, бугун бир мазза қилишсин, - деди.

- Ака, яна бир иш қиласиз, ҳов ўтирган картавозлар олдидан машинани тез ҳайдаб ўтасиз, охирги илтимос, - деди ҳайдовчига.

Киракаш шофёр ҳам Наимжон айтганидан ҳам оширтириб юборди, қайтиб ўтишда тикка ўтирганлар устига солди. Ўтирганлар икки томонга тум-тарақай қочиб қолишди. Йўлда кетаётганлар ҳам ўзларини четга олишди.

- Бопладингиз, ака! Қойилман, буларда менинг аламим кўп, Наимни билишмайди, Қайрағочда битта бўлади, худо хоҳласа...

«Волга» Наимнинг уйи олдига борди-да, бир-икки марта сигнал берди. Ўзини салқинга солиб ётган қўни-қўшнилар ҳам нима бўлдийкин, деб кўчага чиқишди. Бир пасда ёш-яланглар йиғилди. Киракаш машина юкхонасини очиб, сочилиб ётган бодринг, помидорни челакка солиш билан овора бўлди.

Наимжоннинг хотини ўзини йўқотиб қўйган, ялангоёқ, дарвозага суянган ҳолда эрига ва бегона машинага қараб, қотиб қолди.

Наимжон машина олдида мағрур, гердайган ҳолда чўнтагига қўл солди, бир боғлам 50 сўмликларни кўз-кўз қилиб, шофёрга узатаётиб, ака, сизга катта раҳмат, ҳожатимни чиқардингиз, айниқса, дўст-душман олдида...

- Бу кўп-ку, ука!

- Мен рози, кўп бўлса, майли, оз бўлмасин. Сиз билан ака-ука бўлиб қолдик, қани уйга марҳамат.

Шофёр эътироз билдирди, хайрлашиб, жўнаб кетди. Ҳалиги болалар Наимжонни атрофида уймалашар, ҳайрон бўлиб туришарди. Наимжон чўнтагига қўл солиб, иккита юз сўмлик олиб, болаларнинг каттасига берди. Энди томоша тамом! Ҳайрон бўлиб турган хотинига ҳеч нарса демай уйга кириб, ечинмасдан таппа ташлади.

Одамларда шубҳа уйғонди. Кечадан буён миш-миш тарқалган, палончини қўйи ҳам йўқмиш. Абдусамат бувани велосипедини куппа-кундуз куни олиб кетибди. Қариялар чойхонада ўтиришиб, нималар бўлаяпти ўзи, дейишарди. Наимжоннинг «Волга»да келиб, одамлар ўтирган жойга машина солиб юборгани ҳамма олдиқочди гапларни босиб кетди.

Бекор гап, Наимнинг қўлидан иш келмайди. Волга машинаси тугул, велосипеди ҳам йўқ-ку, дегувчилар ҳам бўлди. Ишонмаганларга Соли дўкондор изоҳ бериб, Наимжонни ўз кўзи билан кўрганлигини, чўнтагидан даста-даста юз сўмликлар чиқариб, ҳотамтойлик қилганини айтди. Кўпчилик ёқа ушлади. Бир пасда ёш-яланглар ичида номи улуғланиб, «қаҳрамон»га айланди-қўйди. Бу гаплар участка нозирига ҳам етиб борди. Дастлаб у Наимжондан шубҳа қилмаган эди. Миш-мишлар кўпайгач юқорига ахборот бериб, прокурордан Наимжоннинг уйини тинтув қилиш учун рухсатнома сўради.

Ўша куннинг ўзидаёқ Наимжонни ухлаб ётган жойида ушлашди.

Шубҳалар тўғри чиқди, белида 40 мингга яқин пул бор эди. Қўни-қўшнилар ҳайрон, бир-бирларига сирли қарашарди. Наимжоннинг кўзи орқароқда турган Файзимат акага тушди. Бу тўқнашувга «бойвачча» ўғрининг кўзлари бардош беролмади, беихтиёр ерга қадалди.

Ўғри деган ном олиб, сўлим қишлоқ осуда ҳаётини 6 йиллик қамоққа алмашди. Бир кун қайтиб келса, яна Наим ўғри деган номни кўтара олармикан...

Эрдавлат ОДИЛОВ

Астағфируллоҳ!

«МЕН ОҚПАДАР БЎЛДИММИ?»

Тўйтепа шаҳри яқинидаги «Кобул-текстиль» бекатида автобус кутаётгандим. 25-26 ёшлардаги йигит олазарак ҳолатда сўради:

- Ака, айта олмайсизми, Красногорск автобуси бугун бўладими?

У нариги четда турганлар тарафга қараб, «Булар ҳам ўша ёққа борармикин?» деди ва яна у ёқ, бу ёққа алангглай бошлади. У ниҳоятда безовта эди. Бу ҳолат мени қизиқтириб қолди. Уни секин саволга тутдим.

- Биродар, қаёқда турасиз? Нима учун безовтасиз?

- Э ака, нимасини айтасиз. Мени ҳозир уйдагилар ҳам, маҳалладошларим ҳам қидиришаяпти. Бошимга тушган бу кўргуликларни душманимга ҳам раво кўрмайман...

...Бир куни ишдан келсам, ошхонада иккита шарпага кўзим тушди. Қизиқиб деразадан қарадим. Не кўз билан кўрайки, дадам билан хотиним... қучоқлашиб туришганди! Биласизми, ҳайратдан ўзимни қўлга ололмай қолдим. Лекин хотинимга ҳам, отамга ҳам бир неча кун бу ҳақда гапиришга журъат қилолмадим. Анқовга ўхшаб қолгандим. «Эй, Худо, ишқилиб кўзларим алдаган бўлсин-да, мумкинмас, мумкинмас», деймаn юрган йўлимда, пичирлаб. Орадан кунлар, ҳафталар ўтди.

Бир куни яна ўша кунги ҳолатдан ҳам баттарининг устидан чиқдим. Шунда «жаҳл чиққанда, ақл кетади» деганларидек, қандай қилиб ҳовлида турган ходани олиб, отамни урганимни билмай қолдим. Оёғига, белига тушган зарбадан отам бақириб юборди. Қўни-қўшнилар ажратиб қўйишди.

...Шу куни уйдин бош олиб чиқиб кетдим. Шаҳарда иккита опам яшарди. Икки ойга яқин уларникида яшаб юрдим. Аммо ўзганинг уйига қачонгача сиғасан? Ана шунақа, ўз отам хотинимни тортиб олди, - йигит кутилмаганда ҳўнграб йиғлаб юборди.

- Уйда қолган онамга раҳмим келади. Ўғилчамни соғиндим. Уларни кўрмаганимга ҳам икки ойдан ошди.

Яқинда бир дўстим: «Сен оқпадар бўпсан, отангга қўл кўтардингми? Бориб узр сўра, уни рози қил», деди. Отам иймонли одамнинг ишини қилгани йўқ-ку, акажон! Сиз тушунган одамга ўхшайсиз, айтинг мен нима қилай?

...Шу пайт автобус келди-ю, суҳбатимиз узилди. Менинг эса унга бирор маслаҳат беришга тилим лол эди...

Сиз-чи? Сиз қандай маслаҳат берган бўлардингиз, азиз муштарий?

М.ҲАМИДОВ,
журналист

Sharq odobi maktabi

ЭР КИШИГА ЖАҲЛ ЯРАШМАС

Муҳаммад Содиқ Қошғарийнинг «Одоб-ул-Солиҳин» асари ўтмиш маънавий маданиятимизнинг дурдоналаридан биридир. Рисолада ҳадис ва ривоятлар мукаммал таҳлил этилган бўлиб, у Туркистон ўлкасида катта эътибор қозонган. Рисола дастлаб 1900 йилда Туркистонда чоп этилган.

«Одоб ул-Солиҳин» асарининг Ўзбекистонда давлатчилик ва ҳуқуқ тарихини ўрганишда аҳамияти катта. Зеро, ушбу асарнинг ҳам ҳуқуқий, ҳам маънавий манба сифатидаги қимматига муносиб баҳо бериш фурсати етди. Туркистон генерал-губернаторлиги бу асарни рус тилида нашр эттириб, русийзабон аҳолини мусулмон аҳолиси билан тезроқ тил топишиб кетишига, маҳаллий аҳолини ўз томонига ағдариб олишни тезлаштиришга, оқибатда ўлкада мустамлакачиликнинг янада чуқурроқ илдиз отишига имкон яратмоқчи бўлган. Чунки тарихий фактларга таянадиган бўлсак, рисола нашр этилишидан бор-йўғи икки йил аввал, яъни 1898 йилда Андижонда рус мустамлакачилик тузумига қарши йирик қўзғолон бўлган эди.

«Одоб ул-Солиҳин» рисоласи муқаддима, еттита бобдан ва изоҳлардан иборат бўлиб, унда ўша давр муҳитида мусулмон аҳли учун ўта зарур бўлган, амал қилиниши, бажарилиши шарт бўлган урф-одатлар, бурчлар ва мажбуриятлар ўз аксини топган.

«Эр-хотинлар ўртасидаги ўзаро муносабатларда риоя этиладиган одатлар» бобида бевосита эр-хотиннинг оилавий, ҳуқуқий муносабатлари тўғрисида батафсил маълумот берилади. Йигит киши ахлоқли, ҳалол ва гўзал қизга уйланиши лозим, эркак киши ўз аёли билан яхши муносабатда бўлиши, сабабсиз жанжаллашмаслиги, ғазаб қилмаслиги керак, зеро, аёллар эркакларнинг асираси кабидир, асираларга эса яхши муносабатда бўлиш вожибдир. Аёлнинг эркакка муносабатида дағаллик сезилса ҳам, эркак киши сабр-бардошли бўлиши, ғазаб билан қўпол муомала қилмаслиги керак. Оила бошлиғи бўлган эркак ўз оиласи, хотини, камбағал қариндошларининг бемалол истиқомат қилиши учун зарурий маблағни ва нарса-буюмларни муҳайё қилиши, неъматлар пешона тери билан топилган бўлиши лозим. Шубҳали кўринган маблағ кийим-кечак ва шу кабиларга ишлатилиши, еб-ичишга эса фақат ҳалол маблағни ишлатиш керак. Оқибатида эркак унга бўйсуниш даражасигача тушиб қолмасин.

Шунингдек, аёл киши зиммасида ҳам талай ҳуқуқий мажбуриятлар бор. Жумладан, хотин эрининг рухсатисиз уйдан чиқмаслиги, бегона кишини уйига киритмаслиги, эрининг пули ва буюмини сарф-харажат қилмаслиги лозим. Уй бекаси ҳеч қандай монеликсиз мажбуриятларни бажариши керак, хотиннинг кайфияти, руҳияти эрининг кайфиятига мос келиши, яъни эрининг кайфияти яхши бўлса, шодлигини баҳам кўриши, акс ҳолда эса қайғусига, ғам-андуҳига шерик бўлиши, унинг кўнглини кўтариши лозим. Хотин эри томонидан яратиб берилган ҳаётий имконият ва воситалар билан чекланиши, шуларга қаноат қилиши, ортиқча нарсаларни талаб қилмаслиги керак.

Рисолада зиёфат бериш, меҳмонга бориш, овқатланиш вақтида риоя этилиши лозим бўлган қоидаларга кенг ўрин берилган. Чунончи, бу борада қуйидагиларни ўқиймиз. Меҳмонга чақиришганда фақат бой-бадавлат кишиларни эмас, балки эҳтиёжманд, ночор кишиларни ҳам, бирор кишининг отасини меҳмонга чақирилса, демак, ўғлини ҳам чақириш лозим бўлади. Меҳмон кутилганда қуйидагиларга амал қилиш амри вожибдир: меҳмонларга хушмуомалада бўлиш, илтифот кўрсатиш, уларни куттириб қўймаслик, иложи борича тезроқ ҳаракат қилиб дастурхонга чорлаш, энг яхши таомларни қўйиши лозим. Айтиш жоизки, меҳмонларга уч кунгача юксак эҳтиром кўрсатиш, ҳурматини жойига қўйиш даркор. Тўртинчи кундан бошлаб, бироз эътиборни сусайтиришга изн берилади.

Одоб-ахлоқ, юриш-туриш, инсонлар билан муомала қилиш маданияти аждодларимизда ўта юксак даражада бўлганлигини қуйидагилар билан исботлашимиз мумкин. Чунончи, биров келиб меҳмонга таклиф этар экан, албатта қабул қилиш лозим. Бунда таклиф қилувчининг бой ёки камбағаллигига қаралмайди. Яна бир томони, таклиф этилмаган жойга бориш ғайриодобийдир. Шунингдек, бир вақтнинг ўзида икки жойдан таклиф бўлса, у ҳолда қайси яқин қариндоши ёки яқин дўсти бўлса, аввал ўшаникига борилади. Таклиф қилинган киши уй эгасининг рухсатисиз нотаниш кишини ҳам олиб бориши мақбул эмас. Бирон бир жойга боришдан олдин озроқ тамадди қилиб олган яхши, зеро, борилган жойда дастурхонга тортилган таомга нисбатан камсуқумлик қилиш, бошқалардан ажралиб турмаслик лозим бўлади. Меҳмонга борилар экан, хонадон соҳиби кўрсатган жойга ўтириш зарур; уй соҳибига турлича эътирозлар билдириш ёинки дастурхонга қўйилган таом, noз-неъматлар хусусида салбий фикр-мулоҳазалар айтиб туриш яхши эмас. Меҳмондорчилик сўнгида мезбондан рухсат сўралиши лозим. Унинг рухсатисиз кетиб қолиш ҳам одобсизлик.

Ҳозирги кунда бу қоида ва анъаналарга ҳамма ҳам ҳар доим риоя этавермайди. Маиший турмушимизга тобора кўпроқ сингиб бораётган европа расм-русм, одатларини бир четга қўя туриб, ўз миллатимиз, халқимиз асрлар оша риоя қилиб келган оддий урф-одатларга амал қилинса, ҳар ҳолда фойдадан холи бўлмайди. Зеро, эндиликда мустақиллик шарофати билан халқ маънавиятини юксалтиришга катта эътибор берилаётган экан, бунда «Одоб ул-Солиҳин» каби манбаларнинг аҳамияти янада юқори бўлиши табиийдир.

Б.МИРЗАҚУЛОВ,
тарих фанлари номзоди

НИКОҲ УЗУГИНИНГ ТАЪРИФЛАРИ

Эр-хотин бўлишнинг жуда кўп қонун-қоидалари бор. Лекин уларнинг орасида энг муҳим маросим - никоҳ узуги алмашишга садоқат ва муҳаббат рамзи, аҳиллик белгиси деб қаралади.

Никоҳ узугининг бунёдга келиш тарихи қизиқ. Қадимдан кўчманчилар ўз севгилисини (қочиб кетмаслиги учун) оёқларига ялпиздан ўралган айлана билан боғлаб қўйган. Кейинчалик унча мустаҳкам бўлмаган ялпиз «кишан»лар чарм билан алмаштирилади. Сўнгроқ эса тош узуклар бунёдга келди. Римликлар ушбу маросимга тамомила шартлилик бахш этишди: улар ўзлари танлаган қайлиқларининг бармоғига узук - дастлаб темир, кейинроқ эса тилла узук тақиб қўядиган бўлишди. Дин ушбу маросимга тантанали руҳ берди: шундан бери келин-куёв бир-бирларининг бармоқларига узук тақадилар.

XV асрда Европадаги қирол саройларида Ҳиндистондан келтирилган олмослар кенг тарқала бошлайди. Никоҳ узугини эса олмос билан безата бошлайдилар.

XX асрда эса никоҳ узуги ёнига кўзли узуклар қўшиш одат тусига кира бошлайди.

Начора, замон олға бораяпти: яқин-яқинларда ошиқ-маъшуқлар бир коса сув билан никоҳланар эдилар. Ҳозир эса никоҳдан ўтишнинг ўзи қадим римликлар, бобилликлар тўйидан ҳам ошиб тушаяпти. Ҳар ҳолда садоқат, вафо ҳамиша бойлик билан ўлчанмаслигини барчамиз тушунамиз.

Э. МИРОЛИМОВА тайёрлади

Сирдарё вилоят туманлараро бўлиб ўтган келин-куёвлар миллий либослари танловида боёвутлик чевар Ҳуснинисо Бийқўзиева тиккан кийимлари совринли ўринлардан бирига муносиб топилди.

Суратда: қизи Ҳафиза ва жияни Баҳодирлар Ҳуснинисо Бийқўзиева тиккан либосларни намойиш қилишмоқда.

Нурмамат АЛМУРОДОВ олган сурат

ЛОЙҲУШТАК

=Hajviya=

Ўша пайтларда Маркис бобонинг «Капитал»ини ўқишмаса ҳам, уни хизмат машинасида олиб юриш ёки уйдаги шкафларда сақлаш кўпчилик раҳбарлар одатига айланиб қолган эди. «Москва» номли каттакон кинотеатрнинг директори Ашуржон Жўралиевич ҳам бу удумни бошқаларга нисбатан пухта эгаллаган - вилоят маркази Термиздан кино тасмаларини ташийдиган «УАЗ» русумидаги машина ўтирғичида ҳамда уйида бу асарнинг серҳашам муқовалигидан бўларди.

Ашуржон ўта расмиятчи шахс бўлганлиги туфайли, машинада узоқроқ сафарга отланганда, ўтирғич ёнидагисини варақлаб қўяр ва шофёри Омонга:

- Бу китобни ўқиб туриш керак, ука, кино албатта катта санъат, аммо сиз ва биз дунёқарашимизни ҳар томонлама ўстириб боришимиз зарур, - деб тайинлаган бўларди. - Бу буюк иқтисод асари, кўзингни очади.

Шофёр бундай гапларни кўп бор эшитган. Шу сабаб йўл текис келган жойда китобнинг бошланиш қисмини очиб, маъносини англамасдан ёдлаб олган жойларини «сайраб» сўзларди. Хўжайин бундан хурсанд бўлгандек, мақтаб қўяр «маладес» дерди-да, янаям чуқурроқ ўқиш кераклигини уқтирарди.

Бир куни хўжайин Омонга:

- Ука, ҳовли адоғидаги девор бироз эскирди чамаси. Мардикор топиб, уни қайта тикламаса бўлмайди, - деб қолди.

- Хўп хўжайин. Зўр пахсачи танишим бор.

...Шаҳар бозори яқин. Унинг кираверишида кекса тут соя солган. Рашид ака деганнинг дўкончаси шу тут тагида жойлашган. Пештахтада майда-чуйда, асосан Эшали кулол деган дўсти ясаган лой ҳуштак - шупуллаклари бўлади. Ёнида бўлганда гултувак, сигарет ва гугурт каби моллар, шупуллак савдосидан тушган пулни уста билан дўкончи улфатчиликка харжланади. Уларнинг дўстлигига асосий сабаб тақдири ўхшашлигида: хотинлари ташлаб кетган. Фарзандлар йўқ, сўққабош улфатлар...

Омон, хўжайиннинг топшириғини бажариш мақсадида уларнинг ёнига келди:

- Рашид ака, иш бор, хўжайиннинг ҳовлисидаги деворни янгилаш керак.

- Э-э Омонжон, барибир ярим бекорчимиз, бизга ишонсанг бажону дил бажарамиз. Девор ҳам гапми? Биз лойдан шупуллақ ясаймиз, шупуллак! Деворни ҳам сайратворамиз.

- Ундай бўлса, кетдик...

Ҳовлида хўжайин кутиб олди. Ашур Жўралиевич ҳовли пастидаги ўн беш метрлар келадиган лой пахса деворни кўрсатиб:

- Ана шу деворни қайтадан тиклаш керак? - деди.

- Бўлди домла, боплаймиз! - деди Рашид ака. - Энди домла қўй гўштидан бир шўрва айтсангиз, кечқурунга яримта вино бўлса, бирон қути папиросдан буюрсангиз.

Иккала мардикор жадал ишга киришди. Деворни бир зумда ағдариб, катта-кичик кесакларини ажратишиб, сувга бўктиришди. Сўнг шўрва, «перекур»...

Кесакларни тўғри чизиқ қилиб тортилган ип ёнидан қалаб чиқишди. Ўртасига суюқроқ лойдан ишлатдилар. Ён-атрофини сомон аралаштириб қорилган лой билан панжакашлаб чиқишди. Қарабсизки, қуёш ботиш арафасида бўйи бир ярим метрлик узунасига ўн беш метр девор тайёр!

Ашур Жўралиевич, ишни хурсанд қабул қилиб олди. Ҳақини ҳам ошиғи билан тўлади. Мардикорларга вино қуйиб берди.

Шу оқшом девор яқинидаги водопровод жўмраги очиқ қолибди. Сув девор тагига оқиб кесакларни ивитиб, девор ағанаб тушди.

Ашур Жўралиевич тажанг. Аввал шофёрни, сўнг мардикорларни роса...

Омон бозорга - мардикорлар ёнига югурди.

- Расво қилдиларинг-э, энағарлар! - у аҳволни баён этди. Рашид ака эса пинагини бузмай:

- Омонжон, мен сизга айтгандим-ку, девор уриш ҳам гапми, биз лойдан ҳуштак-шупуллак ясаймиз, ҳа-ҳа шупуллак?! - деб минғирлади. - Хўжайининг Маркисни ўқиб «иқтисод» деявергандан кўра, водопровод жўмрагини ёпишни ўрганса бўларди, э-э!..

Собир ЁДИКОВ

СИРТМОҚ — СОЧ ЎРИМИ

=Hikoya=

Ўша оқшом тинимсиз, шиғалаб ёққан ёмғир қизларнинг қалбини таҳликали ўй-хаёллар билан баттар эзди. Нева дарёси эса бепарво, эшилиб оқиб ётар, гўё бирор-бир фожиадан хабари йўқдай, Гавҳарни танимаган, билмагандай...

Кутганинг сайин вақт имиллайди. Зубайда билан Раъно тунни тонгга улашди. Ўз кўнглинг ўзингга душман, хаёлга нималар келмайди. Тол баргидай титраб, қизлар эшикка термулиб ўтиришди. Тонгги уйқу ширин бўларкан, уларнинг кўзи илинибди. Бехос эшик тақиллади. Қизлар чўчиб уйғонишиб, эшикка отилишди. Афсус эшикни тақиллатган Гавҳар эмас, милиция кийимидаги майор Збруев экан.

- Гавҳар Отажонованинг дугоналари сизларми?

- Ҳа-ҳа, тинчликми? Гавҳар топилдими?

- Мен билан юринглар, борганда биласизлар.

Қизлар шоша-пиша кийинишиб, унга эргашишди.

- Дугонангизнинг сочлари узунмиди? - сўради майор зинапоядан тушишаётганида.

- Ҳа, сочлари узун, тақимини ўпади. Сочларини йиғиштириб, турмаклаб юради. Нега буни сўраяпсиз, унга бирор нарса бўлганми? Айтақолсангизчи? - йиғламсираб сўрай бошлади Раъно.

- Борганда биласизлар! Қани, машинага чиқинглар! Эҳтимол, у эмасдир, - деб майор ҳайдовчининг ёнига ўтирди.

Улар шаҳар касалхонасига яқинлашганда машина ўнгга қайрилиб, чоғроқ иморат олдида тўхтади.

- Гавҳар Отажонованинг йўқолганига уч кун бўлган. Кеча оқшом Нева дарёсидан бир қизнинг мурдаси топилган. Эҳтимол у эмасдир. Ануви эшикдан пастга ертўлага тушиб кўрингларчи! Лейтенант Осипов, қизларга жасадни кўрсатинг! - буюрди майор.

Шу дамда унинг кўнглига чироқ ёқса ёришмасди, узун сочли, осиёлик бу қизнинг Гавҳар Отажонова эканига шубҳа қилмаётганди. «Эссиз, чиройлигина қиз экан. Ким ўлдирдийкин? Нега? Қотилни, албатта, топиш керак». Майор чўнтагидан сигарета олиб, чекишга тутинди. Шу пайт пастдан фарёд товуши эшитилди. Ҳа, тахмини тўғри экан.

Оппоқ чойшаб тагидаги мурда шишиб, кўкариб кетганди. Юзидан таниш қийин, бироқ ёстиқни қоплаб ётган тим қора узун сочлар, лаб остидаги мошдек қора хол, камондай туташ қошлар Гавҳарники эди.

Зубайда дугонасининг жасадини қучоқлаб, бўтадек бўзлаб йиғларди. Раънонинг эса суратигина қолганди, холос.

Мутахассис текширувидан кейин қизнинг олдин бўғиб ўлдирилгани, сўнг дарёга ташлаб юборилгани маълум бўлди. Гавҳарнинг жасадини институтга келтиришди. Қалдирғоч қошларини чимириб, шаҳло кўзларини хиёл сузиб тушган Гавҳарнинг суратини қора матога ўрашиб, эълонлар бурчагига осиб қўйиишди.

Ҳеч нарсадан бехабар Анвар поезддан тушиб, ётоқхонага келди. Хона эшиги ёпиқ эди. «Қизлар бирор ёққа чиқишган бўлса керак», деган хаёл билан қоровул кампирнинг олдига тушди. Кампир уни кўриши биланоқ: «Боже мой!» деганича йиғлаб юборди ва юз берган фожиани гапириб бера бошлади. Анвар институтга қандай етиб келганини билмайди. Уни кўрган Зубайда билан Раъно уввос солиб йиғлашга тушдилар.

Анвар титроқ қўллари билан чойшабни очиб, Гавҳарнинг юзига қаради. Кўзларига ишонмади, йиғлай олмади. Умидлари пучга чиққан, бир зумда ҳаёт унинг учун маъносини йўқотган эди.

Ҳушидан айрилган йигит эртасигина ўзига келди. Ўзини қўлга олишга ҳаракат қилди. Жонидан ортиқ кўрган севгилисининг жасади ёт шаҳарда қолиб кетишини истамасди у.

- Олиб кетаман! Хоразмга олиб кетаман! - алам билан шундай қарорга келди Анвар.

Бошқалар унга қаршилик қилмади. Шаҳар ички ишлар бўлими, институт маъмурияти, курсдошлар кўмагида Анвар, Зубайда ва Раъно Гавҳарнинг жасадини олиб Ўзбекистонга жўнаб кетишди.

Юз берган фожиа ҳамманинг дилини жароҳатлаганди. Севимли шогирдидан жудо бўлган профессор Плетинский савдойилардай Нева соҳилларида бемақсад кезиб юрарди, ўркач-ўркач тўлқинларга соатлаб термулиб ўтирар, баъзан қорамтир сув юзида Гавҳарнинг сиймосини кўргандек энтикиб қўярди. «Айбдорман, тириклигим ёлғон. Ёшим бир жойга борганда йўлдан тойган нотавонман», дея эзилиб изтироб чекарди у. Профессорнинг ётиш-туришида ҳаловат қолмади. Тўладан келган Плетинский чўпдек озиб кетди. Шу алпозда гарангсиб юрганида севимли итини машина босиб кетди. Шундай ҳам виждон ўтида қоврилиб юрган Олег Георгиевич баттар мунғайиб қолди.

Майор Збруев эса қотилни топишга аҳд қилганди. Узун сочли, гўзал ўзбек қизининг сиймоси унинг кўз ўнгидан кетмасди. У ишни институт ўқитувчи ва талабалари билан суҳбатдан бошлади. Бирор кимса Гавҳар ҳақида ножўя гап айтмади. Аммо Олеся исмли қиз профессор Плетинскийнинг Гавҳарга ғалатироқ қараб юрганини сезган эмиш. Бу гапни бошқа курсдош қизлар ҳам тасдиқлади.

Майор бу гапни текшириб кўришга қарор қилди. Профессорни уйидан топди. Олег Георгиевич эшикни очганида ғирт маст эди.

- Профессор, шогирдингиз Гавҳар Отажоновага муносабатингиз қандай бўлган?

- Албатта ижобий. У энг яхши талабаларимиздан эди.

- Уни ким ўлдирган деб ўйлайсиз?

- Қани эди буни билсам...

- Гавҳарнинг феъл-атворида шубҳали жиҳатини сезганмисиз?

- Йўқ, Гавҳар булоқ сувидай тоза қиз эди.

- Айтишларича, сиз унга бошқача қараб юрар экансиз?

Профессор титраб кетди. Кўзойнак тагида кўзлари намлангани сезилди.

- Бошқачароқ... Ҳа, тўғри, мен уни жуда ёқтирардим.

- Сиз уни охирги марта қачон кўрган эдингиз?

- Шанба куни кечқурун.

- Гавҳар ўша куни ётоқхонадан қариндошиникига чиқиб кетган. Сиз уни қаерда кўрдингиз?

- Йўлда, қариндошиникига кетаётганида.

- Қизиқ, батафсилроқ гапириб берсангиз, - деди майор синчков кўзларини профессорга тикиб. Унинг кўнглида шубҳа ғимирлай бошлади. Буни сезган Плетинский бошини янада эгиброқ олди, сўнгра стаканга қулқиллатиб ароқ қуйди-да, бир кўтаришда ичиб юборди.

Шарофат ИСКАНДАР қизи,
Азиза ҚОРАБОЕВА

(Давоми келгуси сонда)

Ketganlarning oxirati obod bo'lsin

ЎРОҚ ОЧИЛОВ

Таниқли ҳуқуқшунос, уруш ва меҳнат фахрийси, юридик фанлари номзоди, доцент Ўроқ Очилов 74 ёшида вафот этди.

У 1925 йилда Самарқанд вилоятида туғилган. Ўсмирлиги фашизм хуружи йилларига тўғри келиб, меҳнат фаолиятини жуда эрта бошлаган эди. 1943 йилда армия сафига чақирилди ва икки йил мобайнида баттол душманга қарши қақшатқич жангларда қаҳрамонона жанг қилди. Сўнг ярадор бўлиб уйга қайтди, даволанди. 1947 йилда ҳуқуқ даргоҳи - суд остонасига қадам қўйди. Котиблик, ижрочилик вазифаларида ишлади. 1950 йилда Тошкент Давлат юридик институтига ўқишга кирди. Олий ҳуқуқшунослик дипломини аъло баҳолар билан қўлга олган Ўроқ Очилов аспирантурада назарий билим тўплашни, илмий изланишларни давом эттиришни мақсад қилди. Тез орада юридик фанлари номзодлиги диссертациясини ёқлади, доцент унвонини олди. 1957 йилдан бошлаб 40 йил мобайнида қадрдон институтида талабаларга криминалистика фанидан сабоқ берди, кўплаб шогирдлар етиштирди, жиноятларни очиш борасида ёшларни «катта йўл»га бошлаб кирди.

Ўроқ аканинг маърузаларини эшитган, мақолалари, монографиялари ва китобларини ўқиган, амалий машғулотларида қатнашган, ўгитларига қулоқ тутганлар бугунги кунда республикамиз ҳуқуқни муҳофаза этувчи идораларини бошқармоқдалар, масъулиятли ва мураккаб вазифаларни шараф билан бажаришмоқда. Уни таниган-билганлар, ҳамсуҳбат бўлганлар «бир қоп ёнғоқ» дейишарди. Ёшу қари билан бир хил, самимий ва инсоний муносабатда эдилар. Айниқса, ёшларга ўта эътиборлиликлари билан ажралиб турардилар.

Ўроқ аканинг вафоти қалбларда мотамсаролик туғдирса-да, хотираси биз билан бирга. Руҳлари шод, ётган тупроқлари юмшоқ, охиратлари обод бўлишини Яратгандан тилаб қоламиз.

Бир гуруҳ дўстлари

- Ростини айт, мен билан учрашганингга қадар бирорта йигитга кўнгил қўйганмидинг, - дея сўради чимилдиқда куёв келиндан.

- Вой, нималар деяпсиз? Иккита болам ҳақи қасам ичаманки, эркак зотига қиё ҳам боқмаганман, - жавоб берибди келин.

- Жонгинам, бугун турмуш қурганимизга роппа-роса 15 йил тўлди. Ишонаманки, сен ҳам буни унутмагансан...

- [illegible]тганим-ку йўғ-а, аммо хижолат бўлаверма, бу иш учун сени аллақачон кечир-

Жаҳонгир МИРЗО тўплади

КЕЛГУСИ СОНДА:

СИНГЛИМНИ «ОПА» ДЕБ ЮРАВЕРАЙМИ?
Ёки ҳақиқий ёшини ҳужжатига ёздиролмай сарсон бўлганлар ҳақида

МАНСАБ — ШУҲРАТ ТАХТИ ЭМАС...

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ҳузуридаги ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш Маркази «Республикада хизмат кўрсатган юрист», уруш ва меҳнат фахрийси, Тошкент Давлат юридик институти криминалистика кафедрасининг доценти

ОЧИЛОВ ЎРОҚ ОЧИЛОВИЧнинг

вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг яқинлари ва оила аъзоларига чуқур таъзия билдиради.

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

Бош муҳаррир
Файзулла ҚИЛИЧЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ
Сафар НАЗАРОВ
Парахат АЙТНИЁЗОВ
Бурхон БЕКМИРЗАЕВ
Шавкатжон МАВЛОНОВ
Неъмат АМИНОВ
Абдил ТЎХТАШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Сирожиддин РАУПОВ (Бош муҳаррир ўринбосари)
Тўхтамурод ҲАСАНБОЕВ (масъул котиб)
Зайниддин ИСЛОМОВ
Ҳамза ЗОКИРОВ
Миршоҳид МИРҲАМИДОВ
Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририятида саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усули билан «ШАРҚ» нашриёт матбаа концерни босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-0221. Тиражи-10.000. Босишга топшириш вақти 21.00 Босишга топширилди 20.00

Навбатчи: А. ОТАБОЕВ
Компьютерда оригинал макет тайёрловчи: Ж. ТОҒАЕВ
терувчи: М. ДЎСТОВА

МАНЗИЛИМИЗ: 700047 Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси-5. Телефон, факс: 133-24-41
«Инсон ва қонун» газетаси 1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141- сон билан рўйхатдан ўтган.